

Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen varhaiskas- vatuksessa

Riitu Kivinen

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2023

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma

KIVINEN, RIITU:

Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö 51 sivua, joista liitteitä 3 sivua
Huhtikuu 2023

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvattajien ajatuksia ja kokemuksia asiakasperheessä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta. Opinnäytetyössä tutkittiin, millaisia lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen liittyviä haasteita varhaiskasvattajat kokivat sekä millaisia toimintatapoja tai ajatuksia varhaiskasvattajat hyödynsivät puheeksi ottamisen tilanteissa. Varhaiskasvattajilta kysyttiin myös, millaista tukea he kaipaisivat lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen sekä kuinka he kokivat tunnistavansa lähisuhdeväkivallan muotoja.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, johon sisältyi myös määrällisiä kysymyksiä. Tutkimukseen osallistui 39 varhaiskasvattajaa, ja vastaukset kerättiin kyselylomakkeella. Tutkimuksesta kerrottiin erilaisissa varhaiskasvattajien Facebook-ryhmissä, joiden kautta tutkimuksesta kiinnostuneet saivat osallistua kyselyyn vapaaehtoisesti ja ilman tunnistetietoja. Opinnäytetyön avoimet kysymykset analysoitiin sisällönanalyysin keinoin.

Tuloksista kävi ilmi, että varhaiskasvatuksessa kohdattiin paljon perheitä, joissa tiedettiin tai epäiltiin tapahtuvan lähisuhdeväkivaltaa. Väkivalta oli varhaiskasvattajien mukaan kohdistunut niin lapsiin kuin aikuisiin. Puheeksi ottamisen haasteeksi varhaiskasvattajat nimesivät muun muassa epävarmuuden siitä, kuinka puheeksi ottamiseen reagoidaan, sekä näytön puutteen. Varhaiskasvattajat kertoivat myös, että lapsiin kohdistunutta väkivaltaa epäiltäessä aihetta ei saatu ottaa perheen kanssa puheeksi, vaan siitä oli ilmoitettava suoraan viranomaisille. Kun selvitettiin puheeksi ottamiseen liittyviä toimintatapoja, vastasivat varhaiskasvattajat muun muassa lähestymistapojen, hyvän ilmapiirin, keskustelun pohjustamisen sekä taustatuen olevan tärkeitä puheeksi ottamiseen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajat kaipasivat lisää puheeksi ottamiseen liittyviä ohjeistuksia ja koulutuksia sekä työyhteisön tukea. Lisäksi kaivattiin tietoa mahdollisista yhteistyötahoista. Tutkimuksesta selvisi, että varhaiskasvattajat kokivat tunnistavansa lähisuhdeväkivallan muotoja jonkin verran.

Tutkimus osoittaa, että varhaiskasvattajilla on paljon puheeksi ottamista tukevia ajatuksia ja toimintatapoja. Tutkimuksessa esiin tuotujen haasteiden perusteella lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen kaivataan kuitenkin lisää vahvistamista, tietoa sekä jatkotutkimuksia.

Asiasanat: lähisuhdeväkivalta, puheeksi ottaminen, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KIVINEN, RIITU:
Bringing Up Domestic Violence in Early Childhood Education

Bachelor's thesis 51 pages, appendices 3 pages
April 2023

The objective of this study was to gather information about early childhood educators' experiences and thoughts about bringing up domestic violence that possibly takes place in families who attend early childhood education. The study also gathered information about what kind of support would early childhood educators need when bringing up domestic violence into discussion, and how do they find themselves recognising different forms of domestic violence.

The data were collected through a questionnaire, to which 39 early childhood educators answered. The data were analyzed using qualitative content analysis.

The results suggest that early childhood educators have good knowledge on how to bring up domestic violence into discussion with families. For example, the participants stated that it is important to maintain a good atmosphere and prepare the conversation. However, the study also showed that early childhood educators face some challenges bringing up domestic violence. These are, for example insecurity and lack of proof. The participants also stated that they wish to have more support, for example more training. In addition, the study also showed that early childhood educators recognize some of the different forms of domestic violence.

Key words: domestic violence, early childhood education

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT	9
	2.1. Lähisuhdeväkivallan historiaa	9
	2.2. Varhaiskasvatus.....	10
	2.3. Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	12
3	LÄHISUHDEVÄKIVALTA.....	14
	3.1. Lähisuhdeväkivalta ilmiönä	14
	3.2. Lähisuhdeväkivallan muodot.....	15
	3.3. Lapsi ja lähisuhdeväkivalta	16
4	PUHEEKSI OTTAMINEN.....	19
	4.1 Lähtökohtana huoli.....	19
	3.2 Puheeksi ottamisen keinoja	19
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	22
	5.1. Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu	22
	5.2. Aineiston analyysi	23
6	TULOKSET	25
	6.1. Työssä kohdatut perheet.....	25
	6.2. Väkivallan kohdistuminen.....	25
	6.3. Kenen kanssa huoli on otettu puheeksi.....	26
	6.4. Puheeksi ottamisen haasteet	28
	6.4.1 Reagointi	29
	6.4.2 Epävarmuus	30
	6.4.3 Muu toimintaohje	31
	6.5. Erilaisia toiminta- ja lähestymistapoja puheeksi ottamiseen.....	32
	6.5.1 Kohtaamistaidot.....	32
	6.5.2 Keskustelun pohjustaminen.....	33
	6.5.3 Taustatuki.....	33
	6.5.4 Tilan luominen	34
	6.6. Millaista tukea varhaiskasvattajat kaipaisivat?	35
	6.6.1 Työpaikan toimintatavat.....	35
	6.6.2 Tieto	36
	6.7. Miten varhaiskasvattajat kokevat saavansa tietoa	37
	6.8. Miten varhaiskasvattajat kokevat tunnistavansa lähisuhdeväkivallan muotoja	39
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	40
	POHDINTA	45
	LÄHTEET.....	49

LIITTEET	52
Liite 1. Kyselylomake	52

1 JOHDANTO

Suomi on koko maailman mittapuulla verrattain turvallinen maa asua, koska ulkopuolelta tulevan väkivallan uhka on pieni. Kuitenkin Suomi on Euroopan väkivaltaisimpia maita tarkasteltaessa erityisesti perheväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan näkökulmasta. Väkivalta tapahtuu sisältä käsin, siellä missä ulkopuoliset eivät sitä näe tai tunnista. (Korva-Perämäki 2016, 13.)

Väkivalta ei aina ole ulkoisia, fyysisiä ja näkyviä vammoja, joita ulkopuoliset voisivat huomata, vaan väkivalta voi olla esimerkiksi myös henkistä, taloudellista, tai digitaalista. Tulen avaamaan edellä mainittuja, sekä muita väkivallan muotoja myöhemmin opinnäytetyössäni. Tilastokeskuksen teettämän tutkimuksen mukaan esimerkiksi jopa kolmannes naisista, ja lähes viidennes miehistä on joutunut suhteissaan niin fyysisen kuin seksuaalisen väkivallan tai sillä uhkailun uhriksi, ja liki puolet naisista sekä 42 prosenttia miehistä ovat kertoneet kokeneensa henkistä väkivaltaa (Pietiläinen, Keski-Petäjä, Lipasti & Attila 2022, 4–6).

Tutkimuksessa lähisuhdeväkivaltaa kokeneista naisista alle puolet ovat kertoneet tilanteestaan ulkopuolisille henkilöille ja miehet tätäkin vähemmän. Erilaiset palvelut, mm. turvakodit ovat lähisuhdeväkivallan uhreilla tiedossa, mutta palveluihin jätetään hakeutumatta. (Pietiläinen ym. 2022, 4–6.) Tähän saattaa olla eri syitä, kuten se, että väkivallan uhrin on usein vaikea itse tunnistaa tilannettaan, sillä siitä on saattanut kärsiä jo kauan. On tyypillistä, että väkivallan uhri ei uskalla hakea apua, ja salaa tilannettaan. Väkivallan uhriksi joutuminen aiheuttaa tyypillisesti myös häpeän sekä syyllisyyden tunteita. Näistä syistä väkivallasta puhuminen ulkopuolisen ihmisen kanssa vaikeutuu. (Mieli Ry 2021.)

Sain idean opinnäytetyölleni aloitettuani työskentelyn Tampereen Ensi- ja Turvakoti Ry:n turvakodeilla. Siellä olen päässyt näkemään Suomessa tehtävää väkivaltatyötä, sekä oppimaan, mitä on lähisuhdeväkivalta kaikkine muotoineen. Turvakoteihin hakeutuu eri ikäisiä ja eri taustoista tulevia asiakkaita, myös lapsiperheitä. On tilastoitu, että suomalaisissa turvakodeissa on vuosittain noin 2000–2500 lasta, jotka ovat kokeneet lähisuhdeväkivaltaa tai lähisuhdeväkivallalle altistumista. Tyypillisesti lapset saapuvat turvakoteihin toisen huoltajansa kanssa. (Koivula, Mäkelä & Svetloff 2022, 3.) Tulen käsittelemään lapsiin liittyviä teemoja

lähisuhdeväkivallan viitekehystä myöhemmin opinnäytetyössäni. Turvakoti-työn lisäksi olen opiskellut sosionomikoulutuksessa varhaiskasvatuksen opettajaksi, ja näin ollen olen työskennellyt lasten kanssa myös varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä. Tämän vuoksi halusin yhdistää opinnäytetyössäni väkivallatyön sekä varhaiskasvatuksen, sillä lapsia voidaan tavata samanaikaisesti niin turvakoti- kuin varhaiskasvatuksen palveluissa.

Valtaosa suomalaisista lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen. Vuonna 2021 tilastoitiin, että varhaiskasvatukseen osallistui jopa 74,9 % 1–6 vuotiaista lapsista (Varhaiskasvatuksen tietovaranto Varda 2021, 2). Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöt ovat siis paikkoja, joissa lapsi sekä vanhempi/vanhemmat kohdataan ammattilaisten toimesta lähes päivittäin, joten on mahdollista, että perhettä tavataan enemmän kuin muissa palveluissa tai kasvatusympäristöissä. Koska varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä asiakasperheet tavataan lähes päivittäin ja iso osa lapsiperheistä on tämän palvelun piirissä, voidaan havaintoja mahdollisesta lähisuhdeväkivallasta tehdä muita palveluja paremmin, sillä perheiden tapaaminen on tiivistä. Mikäli havainnoista nousee huoli, antaa varhaiskasvatuksen toimintaympäristö ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö hyvän mahdollisuuden ottaa huoli lähisuhdeväkivallasta puheeksi, ja sen myötä ohjata perhe tarvitsemansa avun piiriin.

Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen, eli tässä tapauksessa väkivallan kokemuksista kysyminen ja keskustelun aloittaminen on ensiarvoisen tärkeää, sillä se voi ehkäistä merkittäviä väkivaltakokemuksista aiheutuvia mielenterveyden haasteita, kuten ahdistuneisuutta, masennusta sekä traumaattista stressiä (Mielenterveyden keskusliitto n.d.). Puheeksi ottaminen voi ehkäistä myös väkivallan jatkumista tai sen lisääntymistä. Joissakin tapauksissa aikainen puuttuminen voi ehkäistä jopa henkirikoksia. Puheeksi ottaminen voi toimia itsessään väliintulona, joka saa väkivallan uhrin huomaamaan itse oma tilanteensa sekä avun tarpeensa. (Väkivallan puheeksi ottaminen 2022.)

Halusin lähteä opinnäytetyössäni tutkimaan perheessä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista varhaiskasvatuksen henkilöstön näkökulmasta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia kokemuksia varhaiskasvattajilla oli

puheeksi ottamiseen liittyen, koettiin tilanteita haastavina, miten varhaiskasvattajat kokivat tunnistavansa väkivallan muotoja, sekä millaista tukea puheeksi ottamiseen voitaisiin tarvita. Aiheen tutkiminen on tärkeää, sillä vastausten perusteella voidaan vahvistaa puheeksi ottamiseen liittyviä hyväksi koettuja käytäntöjä, sekä pohtia kuinka puheeksi ottamiseen liittyviä haasteita voitaisiin ratkaista. Mikäli puheeksi ottamista ei synny, ei lähisuhdeväkivallasta kärsivä perhe välttämättä ohjaudu avun piiriin. Puheeksi ottaminen luo näin ollen hyvät edellytykset jatkoavun saamiselle.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT

2.1. Lähisuhdeväkivallan historiaa

Kuten johdannossa mainittua, Suomi näyttäytyy väkivaltatilastoissa ikävissä valossa ja Suomi onkin saanut jopa ihmisoikeussopimuksien noudattamista valvovalta CEDAW- komitealta huomautuksia naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan korkeista luvuista. Tilastojen valossa Suomea on vaadittu tehostamaan erityisesti naisten ja tyttöjen väkivaltaan puuttumista. (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 12–15.)

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on ilmiö, johon historiassamme ei ole ollut soveliasta puuttua, sillä se on mielletty perheen sisäiseksi yksityisasiaksi. Ajan saatossa kuitenkin erityisesti eri kansalaisjärjestöt, kuten Ensi- ja turvakotien liitot ovat harranneet puolustamaan väkivallan uhreja, tuomaan aiheelle näkyvyyttä sekä kehittämään toimia lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi sekä hoitamiseksi. Väkivallan eri muodot sekä väkivallan kokijat tunnistettiin portaittain. Ensin kiinnitettiin huomiota lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan, ja sittemmin naisiin sekä ikäihmisiin. Miesten kokeman väkivallan tunnistaminen sekä siitä keskusteleminen on edelleen vähäistä, erityisesti jos väkivallan tekijänä on nainen. (Kainulainen 2006, 7.)

Heikommassa asemassa olevien elinoloja, sekä eri ihmisryhmien kohtaamaa syrjintää ja kaltoinkohtelua nostettiin hiljalleen keskusteluun 1960-luvulla. Pinnalle nousi myös erityisesti naisten kohtaama lähisuhdeväkivalta, ja ilmiön käsittely synnytti myös enenevässä määrin naisasia -aktivisteja. Aiemmin ajateltiin, että lähisuhdeväkivalta ei ulotu yhteiskunnan ”hyväosaisimmiksi” luokiteltuihin perheisiin, vaan ilmiötä pidettiin vain huono-osaisten ongelmana. Tiedon ja aktivismin lisääntyessä myös keskiluokkaisten ja hyväosaisten uhrien kokemukset pääsivät päivänvaloon, ja alettiin ymmärtää lähisuhdeväkivallan laajuutta sekä yhteiskunnallista ongelmallisuutta. Tämän myötä syntyi muun muassa ensimmäinen turvakoti Englannin Chiswickiin 1970-luvulla. Vasta 1990-luvulla YK velvoitti Suomea tarttumaan toimeen lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi sekä hoitamiseksi. Muun muassa avioliiton sisällä tapahtuva raiskaus määriteltiin rikokseksi vuonna 1994. Myös laki lähestymiskiellosta astui voimaan vuonna 1999. (Ruuhonen 2006, 9–14.)

Suomi on allekirjoittanut Istanbulin sopimuksen, eli Euroopan neuvoston yleissopimuksen naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Sopimuksen periaatteena on muun muassa suojella naisia väkivallalta kaikkine muotoineen, sekä ehkäistä perheväkivaltaa. Sopimus velvoittaa esimerkiksi laatimaan toimintaperiaatteet ja puitteet väkivallan uhrien auttamiseksi sekä väkivallan ehkäisemiseksi. Sopimuksen allekirjoittaneet valtiot sitoutuvat sovittamaan lainsäädäntönsä sopimuksen periaatteiden mukaisesti niin, että väkivallan uhrien auttaminen sekä väkivallan ehkäisy on laissa velvoitettua. (Council of Europe 2011, 4, 6.)

2.2. Varhaiskasvatus

Koska tutkimuksen aiheena on lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen varhaiskasvatuksessa, on tärkeää avata varhaiskasvatuksen toimintaympäristöä. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöillä tarkoitetaan muun muassa päiväkotia, perhepäivähoitopaikkoja tai avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa kuten kerhoja, joiden toiminnan tavoitteena on tukea lapsen kasvua sekä oppimista, samalla ajallisesti mahdollistaen vanhempien työssä käynnin tai opiskelun (Mitä on varhaiskasvatus n.d.). Varhaiskasvatus on tämän lisäksi keskeinen paikka tehdä havaintoja lapsen ja perheen hyvinvointiin liittyen, sillä esimerkiksi vuonna 2021 varhaiskasvatukseen osallistui jopa 74,9 % 1–6 vuotiaista lapsista (Varhaiskasvatuksen tietovaranto Varda 2021, 2). Korkean osallistumisprosentin myötä voidaan päätellä, että perheitä sekä lapsia tavataan kasvattajien toimesta tiheään, mikä mahdollistaa erilaisten hyvinvointiin liittyvien havaintojen tekemisen.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön työtä ohjaa valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma, jossa nostetaan esille myös huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, jonka tavoitteena on turvata lapsen terveellinen ja turvallinen kasvu. Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on rakentaa luottamusta, sekä synnyttää tasa-arvoista vuorovaikutusta ja toimivaa kasvatusyhteistyötä. Yhteistyö vanhempien kanssa edellyttää työntekijältä muun muassa aktiivista ja aloitteellista työtettä, sekä vuorovaikutuksellisuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 35.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi varhaiskasvattajien työtä ohjaa jokaisen lapsen yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma, eli ”vasu”, joka laaditaan yhteistyössä vanhempien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdään niin sanotuissa ”vasukeskusteluissa”, joissa yhdessä vanhempien kanssa suunnitellaan tavoitteita, joita varhaiskasvatuksessa toteutetaan lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. (Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma – mallilomake ja ohjeistus n.d.)

Kuten johdannossa mainittua, varhaiskasvatuksen toimintaympäristö antaa hyvät puitteet lapsen ja perheen hyvinvoinnin havainnoimiseen, sillä iso osa lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman velvoittaessa vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen terveellisen ja turvallisen kasvun varmistamiseksi, voidaan todeta myös erinäisten huolien, esimerkiksi lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisen olevan varhaiskasvattajien velvollisuus. Voidaan siis todeta puheeksi ottamisen olevan itsessään menetelmä, joka tukee lapsen terveellistä ja turvallista kasvua. Koska puheeksi ottaminen voi toimia ensimmäisenä askeleena avun saannin polulla, on ensiarvoisen tärkeää, että keskustelua ja puheeksi ottamista synnytetään. Näistä syistä puheeksi ottamista on tärkeää tutkia varhaiskasvatuksen näkökulmasta.

Varhaiskasvattajilla on vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli he havaitsevat työssään lapsen kehitystä tai kasvua vaarantavia tekijöitä (Lastensuojelulaki 2007/417). Kasvun vaarantavia tekijöitä voivat olla muun muassa perheessä tapahtuva lähisuhdeväkivalta tai sille altistuminen, puutteet lapsen huolenpidossa, vanhemman päihde- ja mielen-terveysongelmat tai muu huoli esim. perheen taloudellisesta tilanteesta tai tuki-
verkoston puutteesta.

Lastensuojeluilmoitus täytyy tehdä, mikäli varhaiskasvattajat epäilevät, että perheen tuen tarve olisi syytä selvittää. Ilmoitus tulee tehdä myös silloinkin, kun tiedetään perheen tilanteesta tehtäneen jo aiempia lastensuojeluilmoituksia, tai vaikka perheellä olisi jo ennestään lastensuojelun asiakkuus. Useammat ilmoitukset ja havainnot eri tahojen toimesta mahdollistavat paremman kokonaisku-
van hahmottamisen perheen tilanteesta. Mikäli esimerkiksi varhaiskasvattajilla on

noussut huoli lapsesta tai perheestä, mutta eivät ole varmoja, onko tilanteesta aiheellista tehdä lastensuojeluilmoitusta, voidaan asiassa konsultoida sosiaali-
huollon ammattilaista. Sosiaalityöntekijä arvioi, johtaako konsultointi toimenpitei-
siin. (Lastensuojeluilmoitus 2023.) Lastensuojeluilmoituksen keskeisin merkitys
on saattaa perheen tilanne lastensuojeluviranomaisten tietoon, jolloin lastensuo-
jelun sosiaalityöntekijä voi tehdä lastensuojelun tarpeen arvion, jonka myötä
perhe voi saada tarvitsemansa avun (Lastensuojelun tarpeen selvittäminen
2023).

2.3. Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa, miten varhaiskasvatuksen henkilöstö
kokee mahdollisen lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisen, ja kuinka puheeksi
otto on käytännössä toteutunut. Tutkimus selvitti millaisia haasteita, ja millaisia
tapoja tai keinoja puheeksi ottamiseen voi liittyä. Tutkimuksessa selvitettiin myös,
millaista tukea varhaiskasvattajat kaipaivat puheeksi ottoon liittyen, ja miten
varhaiskasvattajat kokevat tunnistavansa lähisuhdeväkivallan muotoja. Saatujen
tulosten tavoitteena oli havainnollistaa ja tuoda näkyviin lähisuhdeväkivallan pu-
heeksi ottamiseen liittyviä haasteita, ja tuoda esiin myös hyväksi havaittuja kei-
noja tai lähestymistapoja. Tutkimuksen tavoitteena on luoda uutta tietoa, jota voi-
tisiin jatkossa hyödyntää lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisessa. Puheeksi
ottamisen synnyttämisen myötä perhe voi saada tarvitsemansa avun, ja lapsen
kasvu- ja kehitysympäristö voidaan turvata.

Tutkimuskysymyksiä olivat:

Millaisia haasteita varhaiskasvattajat kohtaavat lähisuhdeväkivallan puheeksi ot-
tamiseen liittyen?

Millaisia toiminta/lähestymistapoja varhaiskasvattajat hyödyntävät lähisuhdevä-
kivallan puheeksi ottamiseen liittyen?

Miten varhaiskasvattajat kokevat tunnistavansa lähisuhdeväkivallan muotoja?

Millaista tukea ja tietoa varhaiskasvattajat tarvitsisivat lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen?

3 LÄHISUHDEVÄKIVALTA

3.1. Lähisuhdeväkivalta ilmiönä

Lähisuhdeväkivallan käsitteestä puhutaan silloin, kun väkivallantekijä kuuluu uhrin lähipiiriin. Väkivallantekijä voi olla esimerkiksi puoliso, ex-puoliso, vanhempi, sisar, tai jopa oma lapsi. Lähisuhdeväkivalta usein mielletään fyysisenä pahoinpitelynä, mutta tosiasiasa siihen liittyy useita muita eri väkivallan muotoja, kuten esimerkiksi henkinen, taloudellinen, ja seksuaalinen vallankäyttö, sekä kunniaväkivalta ja vainoaminen. (Karhuvaara ym. 2013, 16.) Tulen avaamaan edellä mainittuja, sekä muita lähisuhdeväkivallan muotoja myöhemmin opinnäytetyössäni (ks. luku 3.2).

Lähisuhdeväkivalta on vaikeasti tunnistettavissa siihen liittyvän häpeän ja vaikeamisen vuoksi. Usein uhrin tuntevat myös syyllisyyttä asiasta, mikä hankaloittaa asian esille ottamista esim. ammattilaisen kanssa, ja sitä myöten avun saaminen vaikeutuu. Väkivaltaa tapahtuu yleisimmin kotona, jaetussa arjessa, sulautuen osaksi elämää. Suhteessa ja perhesiteissä voi esiintyä samaan aikaan rakkautta ja kiintymystä, mutta myös kontrollia. Lähisuhdeväkivalta voi olla satunnaista, pitkäkestoista, tai tietyissä tilanteissa esiintyvää. (Siukola 2014, 10.) Voidaan siis todeta, että lähisuhdeväkivalta on monimuotoista ja monin eri tavoin esiintyvää, ja täten myös lähisuhdeväkivallan tunnistaminen niin uhrin kuin ulkopuolisenkin toimesta voi olla vaikeaa.

Syklisyys, eli jaksottaisuus on yleisesti esiintyvä ilmiö puhuttaessa lähisuhdeväkivallasta. Väkivaltaisessa suhteessa niin sanotut ”hyvät ja huonot” ajanjaksot vuorottelevat, mikä tekee suhteesta irtautumisesta tai avun hakemisesta uhrille haastavaa. Elettäessä aikoja, jolloin suhteessa ei esiinny akuuttia tai suoraa väkivaltaa, voi väkivallan kokija elätellä toiveita tilanteen paranemisesta ja väkivallan tekijän halusta muuttua. Ajan saatossa jännite kuitenkin kasvaa, ja ilmapiiri voi muuttua uhkaavaksi ja räjähdysherkäksi. Jännitteen purkautuessa, tapahtuu koettua väkivaltaa sen eri muodoissaan. Tilanteen räjähtäessä uhri voi kokea syyllisyyttä, sekä syyllistämistä tekijän toimesta. Uskotellaan, että kriisitilanne on väkivallan kokijan syytä, mikä omalta osaltaan voi estää väkivallasta puhumista ja avun saamista. Väkivallan syklille ominaista on väkivallan tekijän nöyryminen

ja anteeksipyytely, sekä uhrin vakuuttaminen siitä että asiat tulevat muuttumaan. Eletään jälleen niin sanottua ”hyvää aikaa”, jolloin suhteessa voi esiintyä runsaasti rakkautta sekä toivoa. Myöhemmin jännite alkaa kuitenkin kasvamaan, ja sykli toistaa itseään. (Naisten Linja n.d.)

3.2. Lähisuhdeväkivallan muodot

Karhuvaara, Kaitue ja Ruuhilahti (2013, 18–20) avaavat lähisuhdeväkivallan muotoja kuuden käsitteen kautta, joita ovat henkinen, fyysinen, seksuaalinen, taloudellinen, ja hengellinen väkivalta, sekä kunniaan liittyvä väkivalta ja vainoaminen. Lisäksi tulen luvussa avaamaan kaltoinkohtelua ja laiminlyömistä, sekä digitaalista väkivaltaa, jotka lukeutuvat myös lähisuhdeväkivallan muotoihin (Väkivallan muodot 2022).

Henkinen väkivalta on tekijöiden (Karhuvaara, Kaitue ja Ruuhilahti 2013) mukaan usein vaikeasti tunnistettavissa, sillä se ei jätä fyysisiä merkkejä tapahtuneesta. Henkistä väkivaltaa voi olla esimerkiksi alistaminen, manipulointi, kontrollointi sekä rajoittaminen. Aktiivinen sanallinen väkivalta tarkoittaa esimerkiksi haukkumista tai huutamista, kun taas puolestaan passiivinen väkivalta puhumattomuutta ja poissulkemista. (Karhuvaara, Kaitue ja Ruuhilahti 2013, 18.)

Karhuvaara, Kaitue ja Ruuhilahti (2013) määrittelivät **fyysisen väkivallan** niin, että se voi esiintyä kaikenlaisena fyysisen koskemattomuuden loukkaamisena, esimerkiksi lyömisenä, potkimisena, tönimisenä, ja repimisenä. Väkivalta tapahtuu usein suljettujen ovien takana, tekijän jopa tarkoin ajoittaessa väkivallan toteuttamisen, jolloin teolle ei ole todistajia. Fyysisen väkivallan jälkiä voi olla vaikeaa havaita, jos väkivalta kohdistuu vaatteiden peittämiin osiin vartalossa. **Seksuaalinen väkivalta** on painostamista tai pakottamista seksuaaliseen kanssakäymiseen, tai seksuaalisella kanssakäymisellä uhkailua. Seksuaalinen väkivalta voi olla myös seksuaalissävytteisen materiaalin näyttämistä ilman toisen osapuolen suostumusta tai halukkuutta. (Karhuvaara, Kaitue ja Ruuhilahti 2013 18–19.)

Taloudellinen väkivalta voi olla toisen osapuolen talouden ja rahankäytön kontrolloimista, rajoittamista tai rahalla kiristämistä. Perheessä väkivallantekijä saattaa valtuuttaa itsensä päävastuuseen yhteisten varojen käytöstä. **Hengelliseen väkivaltaan** liittyy vahvasti uskonnollisuus, jolloin kontrollointi, käännyttäminen tai rankaiseminen perustellaan ja oikeutetaan uskonnollisin syihin vedoten. **Kunniaväkivalta** perustuu erinäisten yhteisöjen normien ja periaatteiden rikkomisesta seuraavaan rangaistukseen. Yksilön yhteisölleen aiheuttama häpeä oikeuttaa kunniaväkivaltaan, jonka pyrkimys on saamaan uhri takaisin ”oikealle polulle”. **Vainoaminen** on systemaattista uhkailua, seuraamista, valvomista, sekä ei-toivottua yhteydenpitoa. (Karhuvaara ym. 2013, 18–20.) Edellä mainittujen väkivallan muotojen lisäksi lähisuhdeväkivallan muodoiksi määritellään myös **laiminlyöminen** ja **kaltoinkohtelu**, jotka tässä tapauksessa voivat tarkoittaa esimerkiksi lapsen, vammaisen tai muun hoivaa tarvitsevan henkilön hoidon laiminlyömistä ja avunsaannin eväämistä (Väkivallan muodot 2022).

Digitaalisen teknologian kehittyessä myös **digitaalinen väkivalta** on noussut yhdeksi lähisuhdeväkivallan muodoista. Digitaalinen väkivalta voi tarkoittaa muun muassa uhrin vainoamista, kontrolloimista tai loukkaamista digitaalisten laitteiden sekä sovellusten avulla. Väkivaltaa voi esiintyä esimerkiksi viestintäpalveluissa, tai erilaisilla sovelluksilla uhrin liikkeitä paikantaen. (Väkivallan muodot 2022.)

3.3. Lapsi ja lähisuhdeväkivalta

Suoranaisen lapsen kohdistuvan väkivallan, niin henkisen kuin fyysisen, lisäksi on todennäköistä, että jo lähisuhdeväkivallalle altistuminen riittää luomaan ylisukupolvisen jatkumon, jossa lapsi myöhemmällä ikää todennäköisesti ajautuu itse vastaaviin väkivaltaisiin suhteisiin. Lapsen altistuminen väkivallalle voi tarkoittaa esimerkiksi jatkuvan riitelyn, huutamisen tai fyysisen väkivallan todistamista, pelon vuoksi piiloutumista, anelua väkivallan lopettamisesta, pelkoa vanhemman tai muun perheenjäsenen terveydestä tai hengestä, sekä vanhempien välisenä viestinviejänä toimimista. (Karhuvaara ym. 2013, 23.)

Staruss (2009) toteaa lapsen kohdistuvan väkivallan tai sille altistumisen vaarantavan terveellisen kasvun ja kehityksen, vaurioittaen lapsen turvallisuuden

tunnetta, luottamusta sekä itsetuntoa. Todennäköisiä lapseen kohdistuneen väkivallan seurauksia ovat myös aikuisiällä esiintyvät mielenterveyden haasteet kuten masennus ja ahdistuneisuus, päihderiippuvuus, univaikeudet, aggressiivisuus sekä erilaiset oppimisvaikeudet. (Karhuvaara, Kaitue, & Ruuhilahti 2013, 23.)

Koska pieni lapsi ei kehittyessään kykene erottamaan itseään vanhemmastaan, voi vanhempien väliselle väkivallalle altistuminen olla vahingoittavampaa, kuin suoraan lapseen itseensä kohdistuva väkivalta. Väkivallalle altistumisen seurauksia voivat aiemmin mainittujen oireiden lisäksi olla muun muassa posttraumaattiset stressireaktiot, pelot, sekä syömishäiriöt. (Suokas-Cuncliffe 2006, Karhuvaaran ym. 2013, 23 mukaan.)

On myös tutkittu, että väkivaltaa kokeneet tai väkivallalle altistuneet lapset tulevat todennäköisesti käyttäytymään itsekkin väkivaltaisesti myöhemmissä suhteissaan. Lapsen käyttäytymisessä voidaan todeta erinäisiä haasteita, ja oireilu voi olla ulkoista tai sisäänpäin kääntyneitä. Lapsella voi ilmetä vaikeuksia luoda kiintymyssuhteita tai saavuttaa turvallisuuden tunnetta. (Siukola 2014, 12–13.)

Puhuttaessa perheistä, joissa lähisuhdeväkivaltaa tapahtuu aikuisten välillä, jäävät lapset usein vailla riittävää apua. Ajatellaan yhä, että aikuisten väliset ristiriidat eivät kosketa lapsia, eivätkä lapset näe tai kuule mitään ympärillään tapahtua. Tosi asiassa väkivallalle altistunut lapsi voi jäädä yksin hätänsä kanssa, vaikka tarvitsisi apua siinä missä väkivallan kokijakin. (Oranen & Keränen 2006, 63.) Lapsen kokeman väkivallan tai sille altistumisen seuraukset ovat yksilöllisiä, mutta poikkeuksetta traumatisoivia. Oireiden esiintymiseen ja laajuuteen liittyvät muun muassa lapsen ikä ja sukupuoli, koetun väkivallan kesto ja vakavuus, sekä lapsen kasvuympäristön ja ihmissuhteiden suojaavat tai vahingoittavat tekijät. Yleisesti ottaen väkivaltaa kokeneiden lasten traumaoireet ovat luokiteltavissa II-tyyppin traumaoireiksi, jossa tapahtumat ja niistä syntyvät oireet ovat jatkuvia, eikä niinkään yksittäisiä tai äkillisiä (I-tyyppin trauma). (Oranen & Keränen 2006, 64.)

Lasten koettuun väkivaltaan liittyvät traumaoireet voivat esiintyä muun muassa tilanteiden uudelleen kokemisena, eli ns. takaumina tai tunkeilevina muistikuvina,

väkivallasta puhumisen tai siitä muistuttavien tilanteiden välttämisenä, ylivireytenä, sekä tunteiden turruttamisena ja sulkeutumisena. Jotkut lapset saattavat uppoutua myös fantasioihin, joissa haaveillaan joko kostosta väkivallan tekijälle, tai unelmoidaan tilanteesta ja perheestä, jossa haavoittavia kokemuksia ei tapahtuisi. (Oranen & Keränen 2006, 64.)

Tutkimuksessani lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta varhaiskasvatuksessa, keskityn taaperon- ja leikki-ikään. Näille kehitysvaiheille tyypillisiä vaikutuksia lähisuhdeväkivaltaa kohdatessa ovat muun muassa aggressiivisuus sekä ei-toivottu käyttäytyminen, ahdistuneisuus ja pelkotilat, masentuneisuus sekä it-sesyytökset. Lapsella voi olla havaittavissa myös haasteita toimia vertaissuhteissa toisten lasten kanssa, ja toimiminen aikuisten kanssa voi esiintyä ristiriitaisena. Lapsi voi toimia aikuista kohtaan hyvin kaksijakoisesti, esimerkiksi takertuvasti tai välttelevästi. (Oranen & Keränen 2006, 63–66.)

4 PUHEEKSI OTTAMINEN

4.1 Lähtökohtana huoli

Huoli tarkoittaa subjektiivista näkemystä, joka syntyy kontaktissa esimerkiksi asiakasperheen kanssa työskenneltäessä. Lähtökohtana on jokin ongelma tai sen mahdollisuus, josta työntekijä tuntee huolta. Huoli liittyy perheeseen, aikuisen tai lapsen, sekä työntekijän omiin valmiuksiin ja mahdollisuuksiin toimia ongelman ja sen ratkaisemisen eteen. Huoli on usein luonteeltaan ennakoivaa, tulevaisuuteen ja siellä mahdollisesti siintävään uhkiin tai seurauksiin keskittyvää. (Eriksson & Arnkil 2009, 20–21.)

Huoli syntyy työntekijän, tässä tutkimuksessa varhaiskasvattajan käsityksestä perheen tilanteesta ja voimavaroista. Se rakentuu tiedosta, havainnoista, sekä tunteista, joita työntekijä peilaa omiin käsityksiin, oppeihin ja kokemuksiin. Siispä huoli ei automaattisesti perustu tietoon ja tosiasioihin, vaan se perustuu myös intuition, joka työntekijällä herää. Intuition heräämiseen vaikuttavat muun muassa työntekijän koulutus, omat kokemukset sekä moraalikäsitys. Näiden kokonaisuudesta työntekijä rakentaa mielikuvaa havainnoistaan ja rakentaa niille merkityksiä, synnyttäen mahdollisen huolen tunteen. (Eriksson & Arnkil 2009, 20–21, 24.) Huolen puheeksi ottaminen ei ole yksinkertaista, sillä huolelle ei ole aina yksinkertaista selitystä, saati tietopohjaa. Se perustuu yksilön omaan arvioon ja näkemyksiin. Huoli voi myös esiintyä asteittaisena, lievänä tai suurehkona. Tällöin myös huolen puheeksi ottaminen, ja ongelman eteen toimiminen vaihtelee.

3.2 Puheeksi ottamisen keinoja

Siukolan (2014) teoksessa käsitellään lähisuhdeväkivallan puheeksi ottoa päihdetyön viitekehyksestä, jonka vuoksi teoksesta on poimittu vain varhaiskasvatuksen viitekehykseen olennaisimmat kohdat. Siukola ohjeistaa teoksessaan muun muassa väkivallan systemaattiseen kartoitukseen, mikä ei ole varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä tarpeellinen, vaan kartoitukseen keskittyä lastensuo-

jelu sekä tarvittaessa poliisi. Keskityn tutkimuksessani niin sanottuun ensimmäiseen askeleeseen, jossa mahdollinen tieto lähisuhdeväkivallasta tulee työntekijälle ensimmäistä kertaa kuuluviin.

Reetta Siukola toteaa teoksessaan ”Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan”, että huolen herätessä aiheesta on syytä kysyä suoraan, ja myötätuntoisesti. Jotta puheeksi ottaminen onnistuisi parhaalla mahdollisella tavalla, on varmistettava tilanteen rauha ja yksityisyys. Puheeksi ottamisen tulisi siis tapahtua kahden kesken työntekijän ja asiakkaan välillä. Siukola muistuttaa, että kysymättä jättäminen voi toimia hiljaisena hyväksyntänä tapahtumalle. Huolen puheeksi ottaminen itsessään toimii ensimmäisenä väliintulona asialle, vaikka kysymys ei herättäisi asiakkaassa reaktiota. On mahdollista, että huolestuneen työntekijän kysymys sivuutetaan kokonaan, tai keskustelusta kieltäydytään. (Siukola 2014, 42–44.)

Työntekijän on hyvä kertoa asiakkaalle, miksi kysyy aiheesta, ja millaisista teki-
jöistä puheeksi otettu huoli on syntynyt. Tärkeää on turvata luottamuksellinen ja ymmärtävä ilmapiiri, joka tarjoaa asiakkaalle tilaisuuden tulla kuulluksi. Luottamuksellisen ilmapiirin varmistamiseksi on myös syytä kertoa, mitä asiakkaalta saadulla tiedolla tehdään. (Siukola 2014, 42–44.) Jotta tilanteessa osapuolten välinen ymmärrys ja kuulluksi tuleminen varmistetaan, on keskusteluun pyydet-
tävä mahdollisuuksien mukaan tulkkauspalvelua, mikäli yhteistä kieltä ei löydy (Väkivallan puheeksi ottaminen 2022).

Tärkeää on saattaa asiakkaan tietoon lähisuhdeväkivallan yleisyys, ja että siihen on mahdollista saada apua. On huomioitava kysymyksen aiheuttamat erilaiset reaktiot, kuten suuttuminen ja turhautuminen – oli huoli aiheellinen tai ei. Asiakkaalla voi olla ennestään ikäviä kokemuksia aiheesta ja siitä keskustelemisesta. On myös tavallista, että ihmisillä on ennestään epäluottamusta työntekijöihin, vi-
ranomaisiin tai muihin auttaviin tahoihin. Tällöin asian piilottelu, vähättely tai sa-
lailu ei ole tavatonta. (Siukola 2014, 42–44, 52.)

Asiakkaalle on annettava myönteistä palautetta aiheesta keskustelemisesta. Mi-
käli keskusteluissa nousee esille koettu lähisuhdeväkivalta, voi työntekijä voi pyr-
kiä sanoittamaan asiakkaalle hänen kokemansa olevan väkivaltaa, eikä missään

muodossa hyväksyttävää. Tilanteessa auttaa väkivallan eri muotojen tunnistaminen, jotta asiakkaan kokemuksille saadaan nimet. Monet väkivallan uhrin kokevat olevansa itse syyäpäitä tilanteeseensa, jonka vuoksi työntekijän kannanotto sekä aktiivinen kuunteleminen on tärkeää. Kun keskustelu on sopivaa lopettaa, ja asiakkaalle on annettu tietoa auttavista tahoista, tulee sopia, kuinka asiaan voidaan vielä palata tai mitä seuraavaksi tapahtuu. (Siukola 2014, 44–45.) Puheeksi ottamisen vaiheet on tiivistetty kuvioon 1.

KUVIO 1. Puheeksi ottamisen vaiheet. (Siukola 2014 & Väikivallan puheeksi ottaminen 2022)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1. Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Toteutin opinnäytetyöni pääosin laadullisena, eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Toisin kuin kvantitatiivinen tutkimus, jossa pyritään tuottamaan tulosta numeroina ja tilastoina, kvalitatiivinen tutkimus kuvaa vastauksia kohteen ominaisuuksien ja merkityksien kautta (Laadullinen tutkimus, 2015). Laadullinen tutkimus pyrkii siis ymmärtämään ja kuvailemaan tutkittavaa ilmiötä. Laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa muun muassa teemahaastatteluina, syvähaastatteluina, sekä lomakehaastatteluina, joista valitsin työhöni jälkimmäisen. Lomake, eli kyselyhaastattelu mielletään usein kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmänä, mutta lomakkeilla kerätty aineisto voidaan myös lajitella vastausten perusteella laadullisiin luokkiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.1.1). Tutkimuksessa päädyttiin lomakehaastatteluun, sillä kyseinen menetelmä antoi paremmat mahdollisuudet laajemman otannan saavuttamiseen, ja kysymysten asettelu tuli olemaan jokaiselle haastateltavalle sama.

Tutkimukseen lukeutui myös kvantitatiivisia kysymyksiä, joita hyödyntämällä tietoa saatiin tuotettua puolueettomasti ja numeerisesti. Kvantitatiivinen tutkimus pyrkii kuvaamaan tutkittavien henkilöiden muuttujia, sekä vastamaan esimerkiksi kysymykseen ”kuinka moni?”. (Vilkkä 2007, 13–14.) Tässä tutkimuksessa kvantitatiivisten, eli määrällisten kysymysten tarkoitus oli täydentää aihetta tuomalla esiin numeerista tietoa vastaajien kokemuksista lähisuuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen liittyen, ja näin ollen tukea tutkimuksen kvalitatiivisia kysymyksiä sekä niiden tuottamia tuloksia.

Haastattelu koostui avoimista- ja suljetuista kysymyksistä. Avoimiin, eli laadullisiin kysymyksiin vastaajat voivat kertoa vastauksen omin sanoin, kun taas suljetuissa, eli määrällisissä kysymyksissä oli valmiit vastausvaihtoehdot (esim. kyllä, ei, en osaa sanoa). Lomakkeen kysymykset muotoiltiin siten, että tutkimukseen osallistuva voi vastata kaikkiin kysymyksiin huolimatta siitä, oliko vastaajalla ennestään kokemusta huolen puheeksi ottamisesta.

Esimerkki avoimesta kysymyksestä: *”Oletko kokenut/kokisitko lähisuhdeväkival-
lan puheeksi ottamisen asiakasperheen kanssa haastavana? Miksi?”*

Esimerkki suljetusta kysymyksestä: *”Oletko kohdannut työssäsi perheitä, joissa
tiedät tai epäilet tapahtuneen/tapahtuvan lähisuhdeväkivaltaa?”*

Kyselylomake lähetettiin kolmeen eri varhaiskasvattajien ryhmään Facebo-
okissa. Ryhmiin kuului sekä yliopisto- että sosionomitaustaisia varhaiskasvatuk-
sen opettajia, ja lastenhoitajia. Lupa kyselyn lähettämiseen pyydettiin kunkin ryh-
män ylläpitäjältä.

5.2. Aineiston analyysi

Lähdettäessä analysoimaan aineistoa, oli ensimmäiseksi tarkistettava aineiston
kelpoisuus, ja mahdollisesti hylättävä merkittävästi puutteelliset lomakkeet. Mikäli
lomakkeissa oli jätetty vastaamatta kysymyksiin, oli harkittava, voitiinko lomak-
keen muita vastauksia kuitenkin hyödyntää. (Hirsjärvi, Sinivuori, Remes, Saja-
vaara 2007, 216–217.) Tässä tutkimuksessa yhtäkään lomaketta ei tarvinnut hy-
lätä, sillä jokaisesta lomakkeesta löytyi riittävästi hyödynnettäviä vastauksia.
Puuttuvia vastauksia on usein mahdollista pyrkiä täydentämään haastatteluin tai
uusien lomakkein, ja joissain tapauksissa tutkijan on mahdollista lähestyä haasta-
teltavaa, ja pyytää vastauksiinsa täydennystä (Hirsjärvi ym. 2007, 216–217).
Tässä tutkimuksessa ei ollut mahdollista pyytää yksittäisiltä haastateltavilta täy-
dennystä vastauksiinsa, sillä haastateltavat pysyivät nimettöminä ja ilman tunnis-
tetietoja. Tämän jälkeen aineistoa voitiin alkaa järjestämään.

Tutkimus toteutettiin verkkokyselynä Microsoft Forms -ohjelman avulla. Vastaa-
jia kyselyyn saatiin 39, mutta läheskään kaikkiin kysymyksiin ei saatu samaa
määrää vastauksia. Vastausmäärä oli kussakin kysymyksessä tästä huolimatta
riittävä, ja aineisto oli analysointikelpoinen. Vastaukset säilyivät helposti tarkas-
teltavina Forms -ohjelmassa, joista ne oli mahdollista poimia analysoitaviksi. Tut-
kimuksen määrälliset kysymykset voitiin siirtää Forms -ohjelmasta Exceliin, jossa
ne muunnettiin ympyrädiagrammeiksi. Ympyrädiagrammeista oli helposti havain-
noitavissa vastausten jakautuminen. Avoimien kysymysten vastauksissa saattoi

ilmaantua useampia eri teemoja yhtä vastausta kohden, joten tämän vuoksi vastaajien ja vastausten määrät eivät täsmää keskenään.

Avoimien kysymysten vastaukset analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysi toteutettiin aineistolähtöisesti, jolloin tutkimuksen keskiössä olivat aineiston keskeisimmät tulokset sekä mahdollinen uusi tieto. Täten teoria tai aiemmat tutkimukset eivät ohjanneet analyysiä, vaan tehtävänä oli poimia sekä esitellä tulokset riippumatta siitä, miten ne istuvat aiemmin tutkittuun tietoon. (Leinonen 2018.)

Ensin tutkimuksessa saadut laadulliset vastaukset redusointiin, eli pelkistettiin. Vastauksista pyrittiin löytämään ydinsanomaa, ja tiivistämään ne selkeämpään muotoon. Tämän jälkeen aineisto klusteroitiin, eli ryhmiteltiin. Klusteroitaessa aineistoa, syntyy niin sanottuja alaluokkia, jonka jälkeen aineisto abstrahoidaan. Abstrahointi tarkoittaa alaluokkien yhdistelemistä niin, että ne muodostavat yläluokkia. Tämän jälkeen yläluokille nimetään pääluokat. (Leinonen 2018.)

Tässä tutkimuksessa laadulliset vastaukset käsiteltiin niin, että redusoidut ilmaukset kirjoitettiin paperilapuille, jolloin eri luokkia oli mahdollista muodostaa lappuja siirtelemällä, ja vastauksia oli helpompi hahmottaa visuaalisesti. Toisin kuin sisällönanalyysissä normaalisti ohjeistetaan, tässä tutkimuksessa vastaukset esiteltiin ainoastaan ylä- ja pääluokissa. Vastauksia ei ollut mahdollista pilkkoa niin pieniin osiin, että niistä olisi saanut esiteltä myös alaluokkia. Tämä johtui siitä, että vastaukset tai niissä esiintyneet teemat eivät olleet kovin laajoja.

Esimerkki:

Kysymys: ” *Oletko kokenut/kokisitko lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisen asiakasperheen kanssa haastavana? Miksi?* ”

Vastaus: ” *Kyllä, riski siitä, että asia ei ole totta, jolloin suhde perheeseen vaarantuu* ”

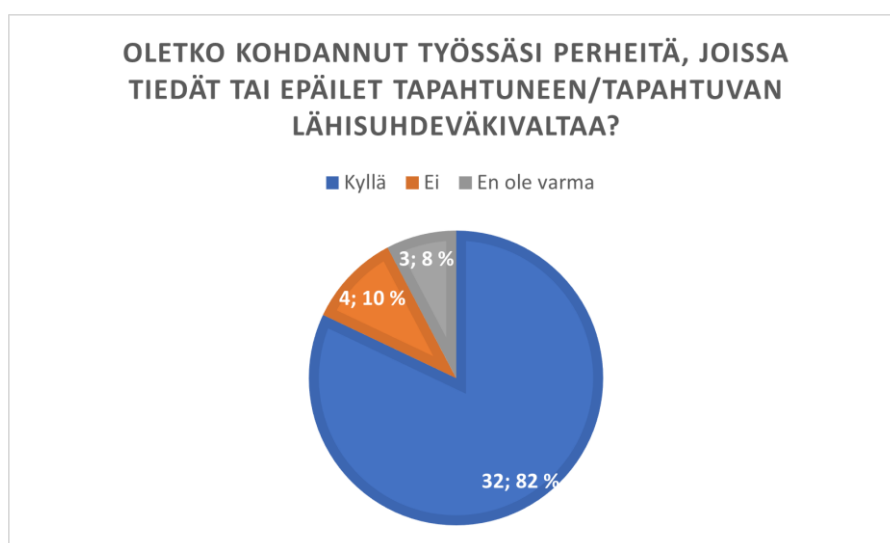
Yläkuokka: Yhteistyön vahingoittuminen

Pääluokka: Reagointi

6 TULOKSET

6.1. Työssä kohdatut perheet

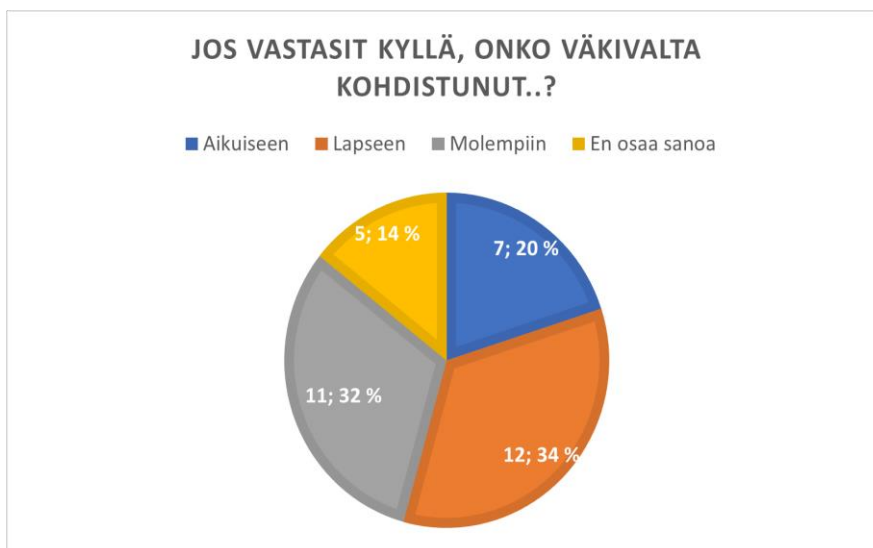
Ensimmäiseksi tutkimuksessa kysyttiin, ovatko varhaiskasvatuksen työntekijät kohdanneet työssään perheitä, joissa ovat epäilleet tai tienneet tapahtuvan lähisuhdeväkivaltaa. Vastauksia kysymykseen tuli 39, ja suurin osa vastaajista (82 %) kertoi kohdanneensa työssään perheitä, joissa arvioi tapahtuneen lähisuhdeväkivaltaa. Vastaajista 10 % vastasi kieltävästi, ja 8 % vastasi, ettei ole varma (kuvio 2).

KUVIO 2. Lähisuhdeväkivallan esiintyminen varhaiskasvatuksessa.

6.2. Väkivallan kohdistuminen

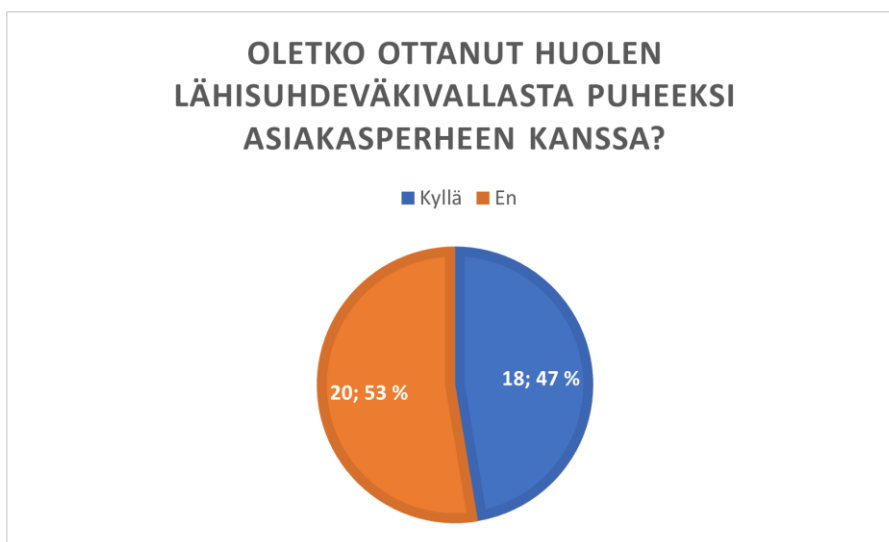
Mikäli varhaiskasvattajat vastasivat kohdanneensa perheitä, joissa epäilivät tai tiesivät tapahtuvan lähisuhdeväkivaltaa, kysyttiin heiltä, keneen lähisuhdeväkivalta on kohdistunut. Kysymykseen saatiin 35 vastausta. Vastaajista enemmistö, eli 34 % vastasi väkivallan kohdistuneen lapseen, ja 32 % molempiin, eli aikuiseen ja lapseen. Vastaajista 20 % kertoi väkivallan kohdistuneen aikuiseen, ja 14 % ei osannut sanoa (kuvio 3).

KUVIO 3. Väkivallan kohdistuminen

6.3. Kenen kanssa huoli on otettu puheeksi

Varhaiskasvattajilta kysyttiin, ovatko he ottaneet huolen lähisuhdeväkivallasta puheeksi asiakasperheen kanssa. Kysymykseen saatiin 38 vastausta, jotka jakoutuivat melkein tasan. Enemmistö vastaajista (53 %) vastasi, ettei lähisuhdeväkivaltaa otettu asiakasperheen kanssa puheeksi. Vastaajista 47 % kertoi ottaneensa lähisuhdeväkivallan puheeksi asiakasperheen kanssa (kuvio 4).

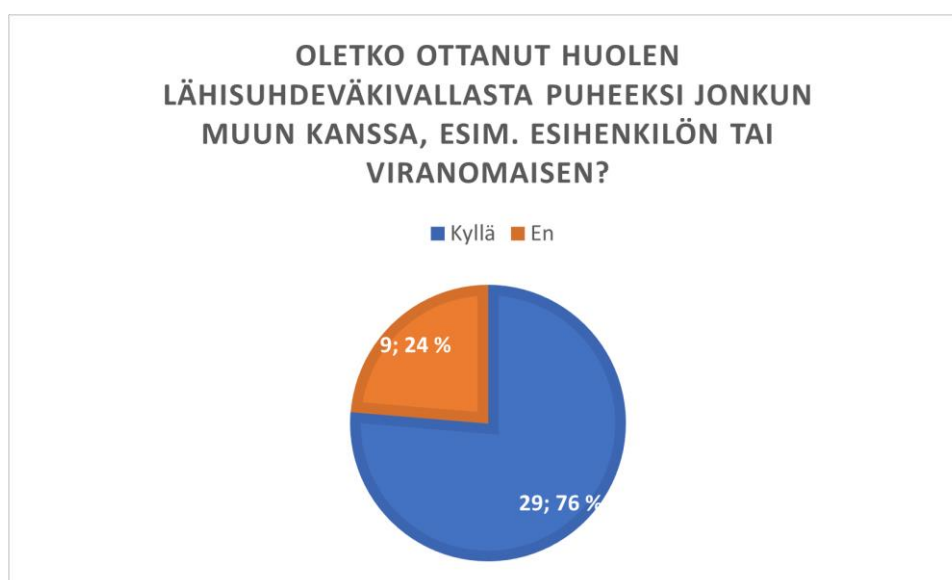

KUVIO 4. Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen asiakasperheen kanssa

Seuraavaksi varhaiskasvattajilta kysyttiin, onko huolta otettu puheeksi jonkun muun, esim. esihenkilön tai viranomaisen kanssa. Tähän kysymykseen saatiin

38 vastausta. Vastaajista suurin osa (76 %) kertoi, että huoli lähisuhdeväkival-
lasta otettiin puheeksi jonkun muun kanssa, ja 24 % vastasi, ettei huolta otettu
puheeksi. (kuvio 4).

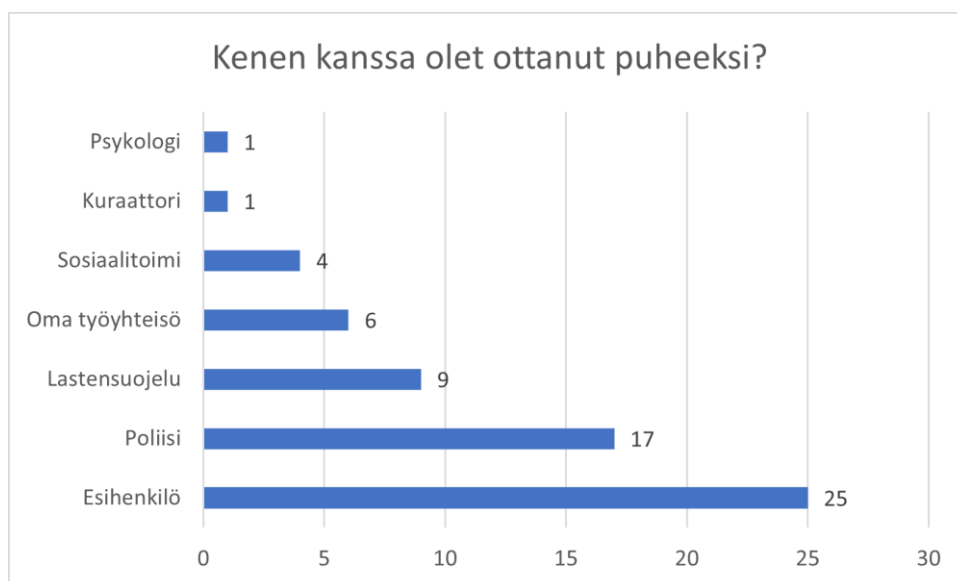
On huomioitava, että osa vastaajista (n=4) on vastannut kieltävästi tähän kysy-
mykseen, sekä siihen, ovatko kohdanneet työssään perheitä, joissa on tapahtu-
nut lähisuhdeväkivaltaa. Tämän vuoksi vastausten jakautumisesta saatettaisiin
päättellä, että lähisuhdeväkivaltaa ei oltaisi otettu puheeksi esihenkilön tai viran-
omaisen kanssa, vaikka huoli olisi herännyt. Muutamat vastaajat (n=5) kuitenkin
vastasivat tienneensä tai epäilleensä perheessä tapahtuvan lähisuhdeväkivaltaa,
mutta eivät ottaneet asiaa puheeksi esihenkilön tai viranomaisen kanssa.

KUVIO 5. Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen jonkun muun kanssa.

Mikäli varhaiskasvattajat kertoivat ottaneensa huolen lähisuhdeväkivallasta pu-
heeksi jonkun muun kanssa, pyydettiin heitä kertomaan, kenen kanssa huoli otet-
tiin puheeksi. Vastauksia kysymykseen saatiin 30. Yhdessä vastauksessa saattoi
esiintyä useampikin henkilö/taho, joiden kanssa huolta on otettu puheeksi, joten
tästä syystä vastaajien ja vastausten määrä ei täsmää keskenään. Valtaosassa
vastauksista (n=25) kerrottiin, että huoli lähisuhdeväkivallasta on otettu puheeksi
esihenkilön kanssa. 17:ssä vastauksessa kerrottiin, että huoli otettiin puheeksi
poliisin kanssa, ja 9:ssä vastauksessa kerrottiin että huoli otettiin puheeksi las-
tensuojelun kanssa. Vastauksista 6 kertoi, että puheeksi ottaminen tapahtui

oman työyhteisön kanssa, ja 4 vastausta kertoi, että huoli otettiin puheeksi sosiaalitoimen kanssa. Puheeksi ottamista tapahtui myös kuraattorin (n=1) ja psykologin (n=1) kanssa (kuvio 6).

KUVIO 6. Kenen kanssa huoli on otettu puheeksi.

6.4. Puheeksi ottamisen haasteet

Seuraavaksi varhaiskasvattajilta kysyttiin ”Oletko kokenut/kokisitko lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisen asiakasperheen kanssa haastavana? Miksi?” Tähän vastasi 38 varhaiskasvattajaa. Viidessä vastauksessa todettiin, ettei puheeksi ottamista koettu haastavana. Yhdessä vastauksessa todettiin myös, ettei lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen kuulu varhaiskasvattajille, vaan muille alan ammattilaisille. Lopuissa vastauksissa (n=32) todettiin puheeksi ottamisen olevan haastavaa, ja esiin nostetut haasteet analysoitiin näiden vastausten perusteella.

Kysyttäessä varhaiskasvattajien kokemuksia lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisen haasteellisuudesta, voitiin saadut vastaukset jakaa kolmeen pääluokkaan: **reagointi**, **epävarmuus** sekä muu **toimintaohje** (kuvio 7).

KUVIO 7. Puheeksi ottamisen haasteet

6.4.1 Reagointi

Reagoinnin pääluokka rakentui 28:sta vastauksesta, jotka voitiin jakaa viiteen eri yläluokkaan: **vaikea ennakoitavuus**, **aiheen arkaluontoisuus**, **väkivallan uhka**, **varhaiskasvattajien ja perheen yhteistyön vahingoittuminen**, sekä **perheen oma käsitys tilanteestaan**. Varhaiskasvattajat nimesivät lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisen haasteeksi sen, että asiakkaan tai perheen reaktiota oli vaikeaa ennakoida. Aihe koettiin arkaluontoiseksi, sillä se on asiakkaan henkilökohtainen asia. Aiheen kerrottiin herättävän myös tunteita, minkä vuoksi puheeksi ottaminenkin todettiin haastavaksi.

”Kyllä. Aihe on henkilökohtainen ja vaikea asia, ja puheeksi ottaminen on otettava oikealla hetkellä. Myöskään ei ennalta välttämättä tiedä, miten perhe ottaa vastaan puheeksi ottamisen.”

Vastauksissa nousi esiin myös huoli väkivallan uhasta, niin työpaikalla kuin itse asiakkaan kotona. Koettiin, että puheeksi ottamisen tilanteisiin voi liittyä riski väkivallan kohdistumisesta varhaiskasvatuksen työntekijään. Vastauksissa nousi tämän lisäksi huoli väkivallan lisääntymisestä asiakkaan kotona, sekä huoli lap-

sen kurittamisesta ja hiljentämisestä. Eräs vastaaja totesi muun muassa seuraavaa: *”Pahimmillaan se voisi myös lisätä väkivaltaa kotona, vaikka varhaiskasvatuksessa ei saataisikaan siitä tietää.”*

Vastauksissa nousi esille huoli varhaiskasvatuksen ja perheen välisen yhteistyön vahingoittumisesta. Puheeksi ottaminen tuntui vaikealta, mikäli varhaiskasvattajat kokivat heidän ja perheen välisen yhteistyön olevan ennestään haastavaa.

”Riski siitä, että asia ei ole totta, jolloin suhde perheeseen vaarantuu.”

Puheeksi ottamiseen saattoi liittyä riski myös luottamussuhteen rikkoutumisesta, sekä asiakkaan loukkaantumisesta ja hyökkäävästä reaktiosta varhaiskasvattajia kohtaan. Puheeksi ottamista vaikeutti asiakkaan tai perheen oma käsitys tilanteestaan, mikäli oletettiin sen olevan varhaiskasvattajien kanssa eriävä, ja ettei perheellä tai asiakkaalla olisi realistista käsitystä kotona tapahtuvasta lähisuhdeväkivallasta. Koettiin vaikeana, mikäli perhe kiistäisi esiin nostetut huolenaiheet.

”Osapuolet saattaisivat kiistää tapahtuneen ja loukkaantua asian esille nostamisesta.”

6.4.2 Epävarmuus

Epävarmuuden pääluokka rakentui kahdeksan vastaajan vastauksesta, jotka voitiin jakaa seuraaviin yläluokkiin: **näytön puute** sekä **perheen kulttuuritausta** (kuvio 7). Enemmistö varhaiskasvattajista epävarmuuden pääluokkaa koskevissa vastauksissa koki, että mikäli lähisuhdeväkivallasta ei ollut riittävästi näyttöä tai niin sanotut todisteet olivat heikkoja, oli väkivallan puheeksi ottaminen myös haastavaa. Näytöksi lukeutuivat näissä vastauksissa muun muassa muskelmat, vammat, tai selkeästi nähdyt tilanteet, joissa väkivaltaa on tapahtunut. Pari vastausta käsitteli sitä, että lapset puhuvat välillä ”omiaan”, eli esimerkiksi lasten väkivaltapuheissa ei olisi välttämättä mitään perää.

”Jos vain oma huoli ja niin sanottu näkyvä näyttö puuttuu, niin on tosi iso kynnys ottaa asia puheeksi”.

”Lapset myös välillä oikeasti puhuvat omiaan, joten keskustelussa on oltava hyvin tarkkana.”

Perheen kulttuuritausta vaikeutti puheeksi ottamista, mikäli varhaiskasvattajilla ja asiakkaalla ei ollut yhteistä kieltä, ja tämän vuoksi riski tulla väärinymmärretyksi kasvoi. Muun kuin suomalaisen kulttuuritaustan vuoksi asiakkaalla ei välttämättä ollut ymmärrystä Suomen lainsäädännöstä lähisuhdeväkivaltaan liittyen. Vastauksissa todettiin muun muassa, että *”Perhe oli maahanmuuttaja taustainen ja meillä ei ollut yhteistä kieltä, niin siinä kun oli otettava puheeksi niin koin haastavana ja jännittävänä. Pelkäsin, että tulee väärinymmärryksiä jne kun he eivät englantiaakaan ymmärtäneet. Mutta saimme keskustelun hoidettua hyvin ja vanhemmat ymmärsivät miksi sellainen ei ole Suomessa sallittua.”*

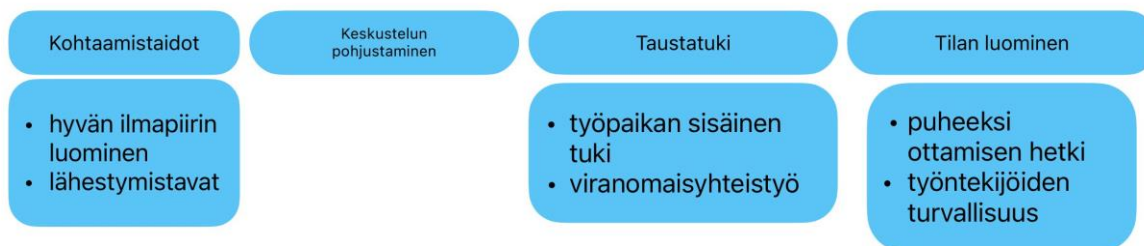
6.4.3 Muu toimintaohje

Kolmanneksi pääluokaksi kysymykseen puheeksi ottamisen haasteisiin liittyen (n=3) nousi muu toimintaohje, joka liittyi tilanteisiin, joissa epäiltiin lapsen kohdistuvaa väkivaltaa. Tutkimuksessa kysyttiin lisäksi puheeksi ottamisen toimintatapoja (ks. luku 6.2). Tässä kysymyksessä esiintyi samoja vastauksia kuin haasteisiin liittyvässä kysymyksessä liittyen siihen, ettei puheeksi ottamista perheen kanssa voida synnyttää tilanteissa, joissa epäillään lapsen kohdistuvaa väkivaltaa. Tästä syystä yhdistän kummassakin kysymyksessä esiintyneet vastaukset yhdeksi pääluokaksi, ja käsittelen näitä vastauksia tässä kohtaa tuloksia (kuviot 7).

Vastaajat kertoivat, että epäiltäessä lapsen kohdistunutta väkivaltaa, ei puheeksi ottamista saanut vanhempien kanssa synnyttää lapsen turvallisuuden takaamiseksi. Huolesta oli tällöin ilmoitettava suoraan lastensuojeluviranomaiselle ja/tai poliisille. Toisin sanoen puheeksi ottamiseen ei liittynyt suoranaista haastetta, vaan puheeksi ottamista ei ollut lähtökohtaisesti mahdollista tehdä varhaiskasvattajien toimesta. Vastauksissa todettiin muun muassa näin: *” Jos epäillään lapsen kohdistunutta väkivaltaa asiaa ei saa perheen kanssa meidän ohjeiden mukaan käydä läpi, vaan sen tekee sosiaalityöntekijä/poliisi lapsen turvallisuuden vuoksi.”*

6.5. Erilaisia toiminta- ja lähestymistapoja puheeksi ottamiseen

Erilaisia toiminta- ja lähestymistapoja selvitettiin kysymällä ”Miten olet ottanut/ottaisit lähisuhdeväkivallan puheeksi?” Kysymykseen saatiin 34 vastaajaa, ja heidän vastauksensa voitiin luokitella seuraaviin pääluokkiin: **kohtaamistaidot**, **keskustelun pohjustaminen**, **taustatuki**, sekä **tilan luominen** (kuvio 8).

KUVIO 8. Puheeksi ottamisen toiminta- ja lähestymistavat

6.5.1 Kohtaamistaidot

Enemmistö vastauksista (n=25) liittyi kohtaamisen taitoihin. Tämä pääluokka voitiin jakaa kahteen eri yläluokkaan: **hyvän ilmapiirin luomiseen** sekä **lähestymistapoihin**. Ilmapiirin luomisen kannalta tärkeimmiksi tekijöiksi muodostuivat kiireettömyys, kunnioittava kohtaaminen, sensitiivisyys sekä avoimuus.

”Kysymällä mitä kuuluu? Onko kaikki hyvin? Meillä on herännyt vähän huoli siitä että... Rauhallisessa tilanteessa, joka mahdollistaa avoimen, kiireettömän keskustelun.”

Ilmapiirin lisäksi lähestymistavat, joilla huoli otetaan puheeksi, koettiin tärkeiksi. Tärkeänä koettiin myös ilmaista se, että varhaiskasvattaja haluaa tarjota apuaan, eikä syyllistää. Vastaajat kokivat myös, että asiasta on syytä keskustella suoraan, eikä kierrellen. Tarvittaessa apuna voitiin käyttää esimerkiksi kuvia visuaalisena tukena, mikäli työntekijällä ja asiakkaalla ei ollut yhteistä kieltä.

”Ottaisin asian puheeksi erittäin hienotunteisesti. Kysyisin suoraan, mutta syyttelemättä ja olettamatta mitään.”

”Keskustelimme ihan avoimesti ja käytin myös kuvia apuna, kun yhteistä kieltä ei ollut.”

6.5.2 Keskustelun pohjustaminen

Puheeksi ottamisen tilanteissa koettiin tärkeäksi aiheen pohjustaminen. Pohjustamisen pääluokkaa, joka koostui 17:sta vastauksesta, ei opinnäytetyössä pystytty jakamaan pienempiin alaluokkiin, vaan katsottiin parhaaksi pitää se omana pääluokkana, sillä teema itsessään ei ollut laaja. Vastajat kokivat, että puheeksi ottamiseen on hyvä sisällyttää konkreettisia havaintoja, joista huoli koostuu. Havaintojen esiin nostaminen toimii pohjustuksena sille, miksi aiheesta ylipäättään keskustellaan ja miksi se nostetaan esille. Varhaiskasvattajat pohjustivat keskustelua ottamalla puheeksi muun muassa lapsen huolestuttavan käytöksen sekä puheet. Tämän lisäksi keskustelu on voitu pohjustaa näkyvien vammojen, kuten mustelmien kautta.

”Esim lapsen kertomuksen kautta. Kerron mitä lapsi on kertonut ja että haluaisin tietää, miten huoltaja asian kokee. Tärkeä olla syyllistämättä, vaan keskittyä asiallisesti tuomaan esille, että lapsesta on suuri huoli.”

”Varmaan jos olisi näkyviä vammoja kysyn niistä. Tai jos lapsi on tuonut asian jotenkin esille.”

6.5.3 Taustatuki

Tutkimukseen saaduista vastauksista 16 käsitteli taustatuen merkitystä, ja tämä voitiin jakaa **työpaikan sisäiseen tukeen** sekä **viranomaisyhteistyöhön**. Puheeksi ottamisen haasteita käsittelevässä kysymyksessä (ks luku 6.4) esiintyi myös vastauksia (n=2) liittyen työpaikan sisäisen tuen puutteeseen, ja kuinka sen koettiin vaikeuttavan puheeksi ottamista. Käsittelen myös nämä vastaukset tässä kohtaa tuloksia, sillä ne kuuluvat samaan taustatuen teemaan.

Vastajat kokivat puheeksi ottamisen olevan haastavaa, mikäli omat kollegat tai esihenkilö eivät tukisi huolen aiheissa tai puheeksi ottamisessa. Eräs vastaaja kertoi puheeksi ottamisen olevan haastavaa, *”jos joutuisin tekemään sen yksin,*

ilman tiimiä ja esimiestä seisomassa henkisesti puolellani". Varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä saatava tuki, kuten oman tiimin havainnot perheen tilanteeseen tai huoleen liittyen, yhteisen toimintasuunnitelman luominen, sekä esihenkilön konsultointi ennen puheeksi ottamista koettiin puheeksi ottamista vahvistavina asioina. Taustatukeen liittyen haasteita käsittelevässä luvussa (ks. 6.4) koettiin myös, ettei työpaikalla ollut puheeksi ottamiseen selkeää ohjeistusta.

"Keskustellen työkavereiden kanssa ja tehden yhdessä asiasta päätös kuinka toimitaan."

Viranomaisyhteistyö esiintyi vastauksissa muun muassa sosiaalitoimen konsultoisena sekä lastensuojeluilmoituksen tekemisenä, jolloin varmistettiin perheen jatkoapu puheeksi ottamisen jälkeen. Eräs vastaaja kertoi muun muassa näin: *"En tiedä olisiko mitään yhtä tapaa. Varmasti olisi hyvä ensin kysyä tiimimuiden työntekijöiden havainnot. Riippuu siitä myös, minkä vakavuusasteen asiasta on kyse. Viranomaisilta saa apua ja päiväkodin esihenkilö varmasti otettava mukaan heti myös. Mutta kuten todettu, ei ole varsin selkeitä ohjeita."* Viranomaisyhteistyöhön liittyen eräs vastasi myös: *"Konsultoin sosiaalitoimistoa tilanteesta."*

6.5.4 Tilan luominen

Vastauksista 7 käsitteli tilan luomisen teemaa, joka voitiin jakaa seuraaviin yläluokkiin: **puheeksi ottamisen hetkeen** sekä **työntekijöiden turvallisuuteen**. Puheeksi ottamisen hetkellä tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, millaisena ajankohtana puheeksi ottaminen olisi hyvä tehdä. Vastaajat kertoivat, että keskustelua lähisuhdeväkivallasta olisi hyvä käydä esimerkiksi vasu -keskusteluissa (ks. luku 2.2) tai vanhemman hakiessa lasta päivähoidosta kotiin. Ajateltiin, että tilanteen on oltava rauhallinen, jolloin keskustelua on kiireetöntä käydä. Koettiin myös, että keskustelu hoituu parhaimmillaan kahden kesken asiakkaan kanssa.

"Rauhalliseen tilaan siirtyminen lasta haettaessa"

Turvallisuuden teemaan liittyivät huomiot siitä, että puheeksi ottamisen tilanteessa oli syytä varmistaa työntekijän turvallisuus, mikäli keskustelu muuttuisi

asiakkaan toimesta uhkaavaksi. Turvallisuutta voitiin varmistaa muun muassa katsomalla työntekijän sijoittuminen oven lähetyville, jolla mahdollistettiin nopea poistuminen tilasta. Turvallisuutta lisäsi myös, mikäli työntekijällä oli puheeksi ottamisen tilanteessa toinen työntekijä mukanaan.

”Jatkossa toimisin joka kerta yhdessä toisen työntekijän kanssa, jotta mukana on ns. todistaja ja turva.”

6.6. Millaista tukea varhaiskasvattajat kaipaivat?

Kysyttäessä varhaiskasvattajilta ”Millaista tukea tarvitsisit puheeksi ottamiseen?” voitiin saadut vastaukset jakaa kahteen pääluokkaan: **työpaikan toimintatapoihin** sekä **tietoon** (kuvio 9).

KUVIO 9. Varhaiskasvatuksessa toivottava tuki.

6.6.1 Työpaikan toimintatavat

Työpaikan toimintatavat -pääluokka, joka koostui 29:sta vastauksesta, jaettiin seuraaviin yläluokkiin: **työyhteisön tukeen** sekä **ohjeistuksiin**. Työyhteisön tukeen liittyvissä vastauksissa korostuivat muun muassa esihenkilön, oman tiimin, sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki puheeksi ottamisessa. Esihenkilön tukea toivottiin muun muassa puheeksi ottamisen tilanteisiin, jolloin esihenkilö voisi johtaa keskustelua. Oman tiimin jäsenen tai muun kollegan läsnäolo koettiin

myös turvallisuutta tuovaksi tekijäksi puheeksi ottamisen tilanteissa, sen sijaan että työntekijä toimisi yksin. Eräs varhaiskasvattaja totesi seuraavaa: *”Tarvitsisin avukseni jonkun toisen ihmisen, esihenkilön tai veon, joka voisi ohjata keskustelua.”*

Työyhteisöltä kaivattiin rohkaisua puheeksi ottoon, sekä puheeksi ottamisen jälkipurkua. Työyhteisön tuen teemassa nousi esille myös omassa tiimissä käytettävä palaveriaika, ja sen lisääminen. Koettiin, että mikäli tiimillä olisi enemmän aikaa keskustella keskenään, voitaisiin myös huoliin liittyviä asioita käsitellä paremmin jo ennen puheeksi ottoa.

”Esimiehen tuki: asioiden läpikäymiseen aikaa tiimin kanssa. Yksi tiimipalaveri joka toinen viikko on vähän, jos mietitään huolen jakamista”

Ohjeistuksiin liittyvässä yläluokassa käsiteltiin yhteisesti sovittujen käytäntöjen tärkeyttä, jotta puheeksi ottamiseen olisi selkeämmät raamit. Vastauksissa nousi esille myös ajatus siitä, että asiakasperheiden olisi hyvä tietää millaisia käytäntöjä varhaiskasvattajilla on lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta, ja että puheeksi ottaminen olisi kaikkien varhaiskasvattajien velvollisuus.

”Varmasti selkeät ohjeet olisi paikallaan, jotka on kaikkien myös huoltajien tiedossa. Yhteisesti sovitut käytänteet on paljon tärkeämpi asia kuin ”rohkaus” tai joku muut peruste.”

6.6.2 Tieto

Varhaiskasvattajat kokivat tarvitsevansa enemmän tietoa puheeksi ottamiseen liittyen. Tämä pääluokka, joka koostui 14:sta vastauksesta, voitiin jakaa kahteen yläluokkaan: **koulutukseen** sekä **yhteistyötahoihin**. Koulutukseen liittyen varhaiskasvattajat toivoivat selkeitä malleja puheeksi ottamisen tilanteisiin, liittyen esimerkiksi sanavalintoihin, jotka eivät loukkaa tai johdattele asiakasta. Eräs varhaiskasvattaja vastasi muun muassa näin: *”Selkeä malli, miten muotoilla sanat ettei loukkaa tai johdattele tai tunkeile.”*

Vastauksissa nousi esille tiedonkaipuu siitä, miten luodaan asiakkaalle turvallinen keskusteluympäristö, millaisessa tilanteessa lähisuhdeväkivallan voi ottaa puheeksi, sekä millaisista asioista kannattaa keskustella. Koulutusta kaivattiin myös aggressiivisen asiakkaan kohtaamiseen, sekä erityisesti varhaiskasvatukseen suunnattua materiaalia tai lomakkeita.

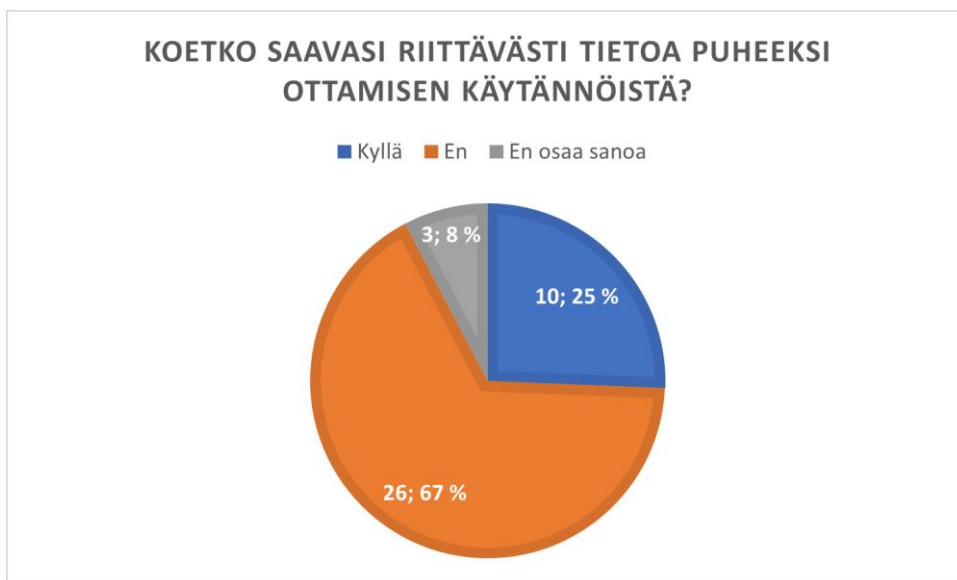
”Ehkä konkreettisia keinoja, siis ihan valmiita lauseita, joita voisi opetella, että miten kysyä, että onko meillä aihetta huoleen. Myös aggressiivisen vanhemman kohtaamiseen. Meillä todellinen uhka toisinaan päiväkodilla, kun parikin vanhempaa on näyttäytynyt arvaamattomia merkkejä. Olemme saaneet ohjeet, mutta käytännössä en tiedä mitä pitäisi sanoa.”

Yhteistyötahojen osalta toivottiin tietoa palveluista, joihin asiakkaita voi puheeksi ottamisen tilanteissa ohjata. Vastaajat toivoivat myös sosiaalipalvelujen tukea sekä erilaisten auttavien tahojen yhteystietoja.

”Ehkäpä palveluista, joihin perhettä voisi ohjata avun saamiseksi”

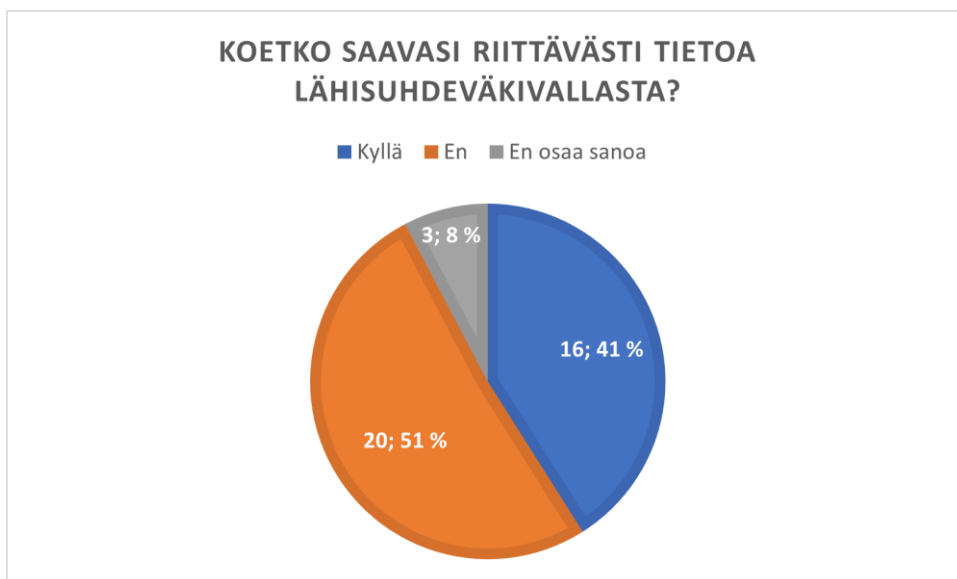
6.7. Miten varhaiskasvattajat kokevat saavansa tietoa

Seuraavaksi varhaiskasvattajilta kysyttiin, kokevatko he saavansa riittävästi tietoa puheeksi ottamisen käytännöistä. Kysymykseen vastasi 39 varhaiskasvattajaa. Enemmistö heistä (67 %) kertoi, ettei koe saavansa riittävästi tietoa puheeksi ottamisen käytännöistä. Vastaajista 25 % koki saavansa riittävästi tietoa, ja 8 % ei osannut sanoa (kuvio 10).

KUVIO 10. Miten varhaiskasvattajat kokevat saavansa tietoa

Tämän jälkeen varhaiskasvattajilta kysyttiin, kokevatko he saavansa riittävästi tietoa lähisuhdeväkivallasta. Vähän yli puolet vastaajista (51 %) kertoi, ettei koe saavansa riittävästi tietoa lähisuhdeväkivallasta. Vastaajista 41 % koki saavansa riittävästi tietoa, ja 8 % ei osannut sanoa (kuvio 11).

KUVIO 11. Kokevatko varhaiskasvattajat saavansa riittävästi tietoa lähisuhdeväkivallasta.

6.8. Miten varhaiskasvattajat kokevat tunnistavansa lähisuhdeväkivallan muotoja

Viimeiseksi varhaiskasvattajilta kysyttiin, kuinka he kokevat tunnistavansa lähisuhdeväkivallan muotoja. Tähän vastasi 39 varhaiskasvattajaa. Vastaajista enemmistö (44 %) koki tunnistavansa lähisuhdeväkivallan muotoja jonkin verran. Vastaajista 36 % kertoi tunnistavansa suurimman osan, 18 % koki tunnistavansa vähän, ja 2 % koki tunnistavansa kaikki lähisuhdeväkivallan muodot. Kukaan vastaajista (0 %) ei kertonut, ettei tunnistaisi lähisuhdeväkivallan muotoja ollenkaan (kuvio 12).

KUVIO 12. Lähisuhdeväkivallan muotojen tunnistaminen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuten johdannossa mainittua, Suomi on yksi Euroopan väkivaltaisimpia maita mitä tulee lähisuhdeväkivaltaan (Korva-Perämäki 2016, 13). Tässä tutkimuksessaakin huomattiin, että lähisuhdeväkivalta on valitettavan yleinen ilmiö jo pelkätään varhaiskasvatuksen näkökulmasta tutkittaessa, ja että varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä tällaisia asioita on voitu havainnoida. Tulokset vahvistavat ajatusta siitä, että lähisuhdeväkivallan teema koskettaa myös varhaiskasvatusta, ja aiheen kanssa työskentelemisen kehittäminen ja tutkiminen on tärkeää. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista tapahtuu varhaiskasvatuksessa jonkin verran, ja varhaiskasvattajilta löytyy tähän osaamista. Kuitenkin myös puheeksi ottamiseen liittyviä haasteita ja tiedon sekä tuen kaipuuta nousi paljon esille.

Kysyttäessä varhaiskasvattajilta ovatko he kohdanneet työssään perheitä, joissa ovat tienneet tai epäilleet tapahtuvan lähisuhdeväkivaltaa (kuvio 2) vastasi merkittävän suuri osa (82 %) myöntävästi. Tämä luku osoittaa sen, että lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista varhaiskasvatuksessa on tarpeen tutkia ja kehittää. Kuten aiemmin mainittua (ks. 3.1), lähisuhdeväkivallan uhrin voi olla vaikeaa ottaa asiaa itse puheeksi esimerkiksi väkivaltaan liittyvän häpeän vuoksi (Siukola 2014, 10). Tästä syystä ulkopuolisen henkilön, kuten perheen kanssa työskentelevän varhaiskasvattajan huomioiden ja huolenaiheiden puheeksi otto voi näyttää tärkeää roolia avun saannin kannalta.

Kun varhaiskasvattajilta kysyttiin, keneen väkivalta on kohdistunut (kuvio 3) huomattiin, että aikuiseen ja lapseen kohdistuvan väkivallan esiintymisellä varhaiskasvattajien mukaan ei ole merkittävää eroa. Varhaiskasvatuksessa on tavattu niin väkivallasta kärsiviä lapsia, kuin aikuisiakin. Kysyttäessä huolen puheeksi ottamisesta perheen kanssa (kuvio 4), voitiin huomata, että vain puolet vastajista kertoivat ottaneensa huolen lähisuhdeväkivallasta puheeksi perheen tai perheenjäsenen kanssa. Tähän voi vaikuttaa aiemmin tuloksissa (ks. 6.4.3) mainittu toimintaohje siitä, ettei lapsiin kohdistuneesta väkivallasta voida puhua suoraan perheen kanssa.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos ohjeistaa, että esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekeminen otettaisiin aina vanhempien kanssa puheeksi, lukuun ottamatta poikkeustilanteita, joissa epäillään, että lapsi on tullut pahoinpidellyksi tai seksuaalisesti hyväksikäytetyksi. Tällöin ilmoitus on tehtävä viipymättä, eikä siitä tarvitse ensin keskustella ensin huoltajien kanssa. (Lastensuojeluilmoitus 2023.) Kyseinen toimintaohje on syytä ottaa huomioon katsottaessa kokonaiskuvaa tästä tutkimuksesta ja siitä, kuinka varhaiskasvatuksessa otetaan lähisuhdeväkivalta puheeksi. Jatkossa olisi kuitenkin hyvä tutkia, onko varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä yhtenäinen käsitys siitä, kuinka toimitaan, mikäli epäillään lapseen kohdistunutta väkivaltaa.

Kuten varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) todetaan, on varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien välinen yhteistyö tärkeää lapsen terveen ja turvallisen kasvun varmistamiseksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022). Tämä tarkoittaa myös sitä, että lähisuhdeväkivallasta keskusteleminen ja väkivallan vaikutusten ymmärtäminen suhteessa lapsen turvalliseen kasvuun ovat asioita, joista olisi keskusteltava yhdessä perheen tai huoltajan kanssa. Yksi tutkimukseen vastanneista totesi, ettei koe lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisen olevan varhaiskasvattajien asia, vaan se kuuluu muille alan ammattilaisille. Jatkossa voitaisiin tutkia, kokevatko varhaiskasvattajat lähtökohtaisesti, että lähisuhdeväkivaltaan liittyvä keskustelu ja mahdollinen ohjaus kuuluisivat varhaiskasvatukseen. Koetaanko, että varhaiskasvattajien työntekijöillä tulisi olla osuutta näihin asioihin?

Koska tulokset kertovat, että myös pelkästään aikuisiin kohdistuvaa väkivaltaa on varhaiskasvatuksessa epäilty/huomattu, on puheeksi ottamisen tutkiminen tästäkin syystä tärkeää, sillä aikuiseen kohdistuvan väkivallan puheeksi ottamiselle ei tulisi olla esteitä. Jatkossa aikuiseen kohdistunutta väkivaltaa ja sen puheeksi ottamista olisi tärkeää tutkia erikseen, jotta lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta sekä sen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa voitaisiin saada todenmukaisempi käsitys. Tulevaisuudessa olisi tärkeää myös tutkia, kuinka aikuisiin kohdistuvaa väkivaltaa tai sen merkkejä voitaisiin tunnistaa paremmin varhaiskasvatuksessa.

Tutkimuksessa ilmeni, että valtaosa vastaajista (76 %) on ottanut huolen lähisuhdeväkivallasta puheeksi varhaiskasvatuksen esihenkilön tai viranomaisen kanssa (kuvio 5). Varhaiskasvattajista 24 % vastasi, ettei huolta otettu puheeksi esihenkilön tai viranomaisen kanssa. Kuten tuloksissa mainittua, vastausten jakautumisesta ei voida suoran päätellä, onko huoli jätetty ottamatta puheeksi esim. viranomaisen kanssa, vaikka huoli lähisuhdeväkivallasta olisi olemassa. Voidaan todeta, että tämän kysymyksen tulokset eivät anna itsessään todenmukaista kuvaa, mutta huomattiin, että valtaosa varhaiskasvattajista ei kuitenkaan jäänyt yksin huolensa kanssa, ja iso osa vastaajista oli ottanut asian puheeksi esihenkilönsä kanssa.

On kuitenkin huomioitava, että vaikka työntekijä olisi ottanut huolen puheeksi esihenkilönsä kanssa, on työntekijän vastuulla tehdä lastensuojeluilmoitus henkilökohtaisesti, eikä ilmoituksen tekemistä voida ohjata eteenpäin toiselle henkilölle (Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus n.d.). Lastensuojelulaki velvoittaa, että mikäli varhaiskasvattajalla herää huoli lapsen kehitystä vaarantavista olosuhteista, on siitä ilmoitettava viipymättä hyvinvointialueelle, jonka jälkeen lastensuojelun tarve selvitetään (Lastensuojelulaki 2007/417).

Muutama vastaaja (n=5) ei ottanut lähisuhdeväkivaltaa puheeksi, vaikka huoli lähisuhdeväkivallasta oli olemassa. Tämä tarkoittaa sitä, että tieto lähisuhdeväkivallasta ei välttämättä ole edennyt lastensuojelun tietoon. Vaikka väkivalta ei olisi kohdistunut lapseen, on jo väkivallalle altistuminen erittäin haitallista ja kehitystä vaarantavaa (Karhuvaara ym. 2013, 23), ja myös tällöin asiasta on tehtävä lastensuojeluilmoitus. On syytä tutkia, miten varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä viranomaisten kanssa, tai onko esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekemisestä riittävästi tietoutta.

Kysyttäessä puheeksi ottamisen haasteista (ks. 6.4), koettiin puheeksi ottamista haastavina tekijöinä muun muassa näytön puute, sekä pelko asiakasperheen reagoinnista puheeksi ottamiseen. Vastauksissa nousi esille huoli siitä, että luottamussuhde perheeseen vaarantuisi erityisesti silloin, jos koetulla huolella ei ollut ns. ”perää”. Edellä mainitut tulokset kertovan sen, että puheeksi ottamisen suhteen tietoa ja koulutusta on tärkeää saada myös siitä näkökulmasta, miten päästä

eteenpäin suuttumisen tai loukkaantumisen pelosta. On tärkeää, että pelko perheen suuttumisesta tai asian ”perättömyydestä” ei menisi sen edelle, ettei huolesta puhuttaisi. Vastauksissa todettiin myös, että lapset puhuvat usein ”omiaan”, tarkoittaen tässä kontekstissa puhetta väkivallasta. On tärkeää, ettei lasten puheita siivutettaisi, vaikka ei olisi varmuutta siitä ovatko puheet todenperäisiä. Puhuttaessa lähisuhdeväkivallasta, on puheet otettava tosissaan – ja aina puheeksi perheen tai viranomaisen kanssa.

Kuten aiemmin mainittua, lastensuojelulaki velvoittaa ilmoituksen tekemiseen, jonka jälkeen lastensuojelun tarve selvitetään. Tämä tarkoittaa sitä, että viranomaiset tekevät arvion huolen aiheellisuudesta. (Lastensuojelulaki 2007/417.) Kuten luvussa 4.1 todetaan, huoli on subjektiivinen kokemus, joka ei automaattisesti perustu faktoihin, vaan henkilön omiin käsityksiin (Eriksson & Arnkil 2009, 20–21). Huolen puheeksi ottamiseen ei vaadita konkreettisia todisteita tai näyttöä, vaan sen sijaan keskustelua perheen kanssa siitä, millaisista tekijöistä huoli on herännyt. Tätä ajatusta on tarpeen vahvistaa, ja kannustaa ammattilaisia ottamaan huoli puheeksi, vaikka lähisuhdeväkivallasta ei olisi selkeitä jälkiä.

Kysyttäessä varhaiskasvattajilta ”Miten olet ottanut/ottaisit lähisuhdeväkivallan puheeksi?”, voitiin huomata varhaiskasvattajilla olevan osaamista sekä tietoa puheeksi ottamisen käytännöistä. Tuloksissa esiin nostetut teemat kuten yleisen ilmapiirin vaikutus, avoimuus, rehellisyys, sensitiivisyys sekä keskustelun pohjustaminen havaintojen ja huolen kautta ovat puheeksi ottamista tukevia tekijöitä, ja huomioon otettavia asioita keskusteltaessa herkästä ja vaikeasta aiheesta (kuten varhaiskasvattajat aihetta luonnehtineet). Tuloksissa nousi esille myös työntekijöiden turvallisuus puheeksi ottamisen tilanteessa, ja kuinka se on tärkeää ottaa huomioon. Teemassa jäi epäselväksi se, ajateltiinko puheeksi ottamisen tapahtuvan väkivallantekijän kanssa/läsnä ollessa, vai pelättiinkö väkivallan uhrin muuttuvan aggressiiviseksi. Jatkon kannalta on aiheellista selvittää, kenen kanssa lähisuhdeväkivalta ajatellaan otettavan puheeksi. Siukola (2014) ohjeistaa, että lähisuhdeväkivalta otetaan puheeksi kahden kesken asiakkaan, eli tässä tapauksessa lähisuhdeväkivaltaa kokeneen henkilön kanssa (Siukola 2014, 42–44).

Voidaan todeta, että tuloksissa tavatuista haasteista huolimatta, on varhaiskasvattajilla olemassa puheeksi ottamiseen liittyen hyviä ajatuksia sekä välineitä. Puheeksi ottamisen käytänteitä on kuitenkin vahvistettava, ja saatettava koko työyhteisön pohdittavaksi, jotta puheeksi ottaminen sekä siihen liittyvät käytännöt tulisivat tutuksi kaikille.

Kysyttäessä ”Millaista tukea tarvitsisit puheeksi ottamiseen?”, kertoivat varhaiskasvattajat kaipaavansa työyhteisön tukea, ohjeistuksia, tietoa ja koulutusta. Tutkimuksen perusteella on syytä olettaa, että työyhteisöissä tarvittaisiin selkeämpiä ohjeistuksia lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen liittyen, sekä vahvistamista työntekijöiden keskinäiselle tuelle vaikeaan ja tunteita herättävään aiheeseen.

Varhaiskasvattajista yli puolet vastasivat myös, etteivät koe saavansa riittävästi tietoa lähisuhdeväkivallasta (kuvio 11). Voidaan tutkimuksen perusteella todeta, että varhaiskasvatukseen tarvittaisiin enemmän tietoa lähisuhdeväkivallasta. Toisaalta kysyttäessä varhaiskasvattajilta ”Kuinka koet tunnistavasti lähisuhdeväkivallan muotoja?”, vastasi valtaosa tunnistavansa niitä jonkin verran. Tämä on tärkeää, sillä lähisuhdeväkivallan eri muotojen tunnistaminen toimii apuna myös puheeksi ottamisen tilanteessa (Väkivallan puheeksi ottaminen 2022). Varhaiskasvattajat kertoivat kaipaavansa myös tietoa erilaisten auttavien tahojen toiminnasta. Vaikka varhaiskasvatuksessa olisi tietoa lähisuhdeväkivallasta ilmiönä, voidaan todeta, että erilaiset väkivaltapalvelut kuten turvakodit tarvitsevat lisää näkyvyyttä muissa palveluissa.

Varhaiskasvattajat kaipasivat yhteisiä toimintaohjeita puheeksi ottamiseen liittyen. Kuten kuvioista 10 huomataan, valtaosa (67 %) koki, ettei saa riittävästi tietoa puheeksi ottamisen käytännöistä. Huolimatta siitä, että tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajilla oli entuudestaan tietoa ja osaamista puheeksi ottamisesta, on puheeksi ottamisen käytäntöjen vahvistaminen selkeästi paikallaan. Voidaan myös pohtia, tarvitsevatko esimerkiksi varhaiskasvatuksen esihenkilöt lisää tietoa tai koulutusta, jotta varhaiskasvatuksen toimintaympäristöihin voitaisiin laatia selkeitä toimintaohjeita siihen, kun huoli herää. Toisaalta, vaikka aiheeseen olisi olemassa selkeä ohjenuora, ei puheeksi ottamiseen ole kuitenkaan valmiita vuoro-sanoja, vaan puheeksi ottaminen perustuu luottamuksen rakentamiseen ja avoimuuteen (Siukola 2014, 42–44).

POHDINTA

Läpi tutkimuksen pyrin tuomaan esille kaikki tekemäni ratkaisut sekä arvioimaan niiden vaikutusta tuloksiin. Tärkeintä oli, että tutkimuksen eri vaiheet ovat lukijalle läpinäkyviä, ja tutkimuksen eri vaiheissa tavatut kompastuskivet tuodaan rehellisesti esille. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa ei ole selkeitä ohjeita, mutta on tärkeää tarkastella työn johdonmukaisuutta sekä tutkimusta kokonaisuutena (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 6.3).

Kyselylomakehaastattelu antoi mahdollisuuden varhaiskasvattajille osallistua tutkimukseen ilman tunnistetietoja ja vapaaehtoisesti. On tärkeää, että tutkimukseen on luottamuksellista vastata niin, että osallistujien henkilötiedot pysyvät salassa (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 5.4.4.) Koin, että Facebookin erilaiset varhaiskasvattajien ryhmät olivat hyvä alusta kertoa tutkimuksesta, ja kutsua ihmisiä osallistumaan. Toisaalta jotta aiheesta saataisiin mahdollisimman paljon tietoa, olisi hyvä, että tutkittavilla henkilöillä olisi kokemusta tutkittavasta aiheesta, ja tutkittavia henkilöitä ei haalittaisi sattuman varaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.4). Tässä tutkimuksessa osallistujat rajattiin vain ammatin perusteella, eli vastaajan tuli työskennellä varhaiskasvatuksessa joko lastenhoitajana, sosionomina tai opettajana. Tutkimuksessa päädyttiin siihen ratkaisuun, että tutkimukseen sai osallistua, vaikka ei olisi kokemusta lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta. Näin saatiin selville mahdollisimman laajasti, millaisia haasteita tai hyväksi havaittuja toimintatapoja varhaiskasvattajat ajattelevat lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen liittyvän.

Tärkeää tutkimuksen kannalta oli valmistella informatiivinen saatekirje, josta kävi ilmi tutkimuksen tarkoitus sekä mitä tutkimuksesta saadulla tiedolla tehdään. Tällöin vastaaja sai itse päättää, haluaako ottaa osaa tutkimukseen. Sarajärvi ja Tuomi (2018) ohjeistavat, että ennen tutkimusta on osoitettava tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet. On huomioitava, että tutkimus ei aiheuta ei vahinkoa osallistujilleen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 5.4.4.) Tutkittaessa esimerkiksi haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä, on tutkijan oltava erityisen tarkkana eettisistä valinnoistaan sekä tavasta, jolla aihetta tai ilmiötä tutkitaan. Tässä tutkimuksessa haastateltiin varhaiskasvatuksen työntekijöitä, jotka eivät tutkimuksen nä-

kökulmasta olleet haavoittuvassa asemassa, vaan ammattilaisen roolissa. Lähisuhdeväkivaltaa tutkittaessa haavoittuvimmassa asemassa olisivat esimerkiksi lähisuhdeväkivallan uhrin.

Tuloksia käsitellessä ja sisällönanalyysia tehdessä huomattiin, että niin tutkimuskysymyksiä, kuin kysymyksiä kyselomakkeessa olisi voinut olla vähemmän. Sarajärvi ja Tuomi (2018) huomauttavat, että on tärkeää kysyä vain tutkimuksen kannalta olennaisia ja perusteltavia kysymyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.1.1). Jälkeen päin tarkasteltaessa voidaan todeta, että monet tutkimuksessa esiintyneet kysymykset sekä teemat tarvitsisivat oman erillisen tutkimuksen. Esimerkiksi lapsen kohdistunutta väkivaltaa ja sen käsittelemistä varhaiskasvatuksessa tarvitsisi tutkia erikseen, sillä kuten tutkimuksessa todettua, lapsen kohdistunutta väkivaltaa epäiltäessä puheeksi ottamisen käytännöt eivät päde varhaiskasvatuksessa. Tämä seikka hämärsi tutkimustuloksia, sekä loi hieman ristiriitaa, kun tarkoituksena oli selvittää puheeksi ottamisen haasteita sekä käytänteitä.

Yksi tutkimuskysymyksistä liittyi lähisuhdeväkivallan muotojen tunnistamiseen, ja tämä aiheena jäi kuitenkin hieman suppeaksi ja irralliseksi tässä tutkimuksessa. Väkivallan muotoja ja niiden tunnistamista olisi jatkossa syytä tutkia omana tutkimuksenaan, sillä ne kuitenkin liittyvät olennaisesti esimerkiksi lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen. Eräs vastaaja antoi palautetta tästä kysymyksestä seuraavasti: *”En oikein ymmärrä kysymystä 11. Miten kukaan koskaan voisi sanoa tunnistavasta kaikki (väkivallan muodot). Eri muodot on tutut, mutta tunnistaminen on mielestäni ihan eri juttu.”* Palautteen antaja on oikeassa siinä, että väkivallan muotojen nimeäminen sekä tunnistaminen ovat eri asia, ja tähän erotteiluun on syytä kiinnittää huomiota, mikäli aihetta jatkossa tutkitaan. Kysymys väkivallan muotojen tunnistamisesta sai myös seuraavan kommentin: *”Kysymyksen nro 11, olisi vielä ennen tai vastauksen jälkeen voinut avata näitä lähisuhdeväkivallan muotoja.”*

Tutkimuksen laajuuteen liittyen voidaan myös todeta, että esimerkiksi puheeksi ottamisen haasteita tai toimintatapoja olisi voitu tutkia jo yksistään omina tutkimuksinaan. Tutkimusta voitaisiin rajata myös eri väkivallan muotojen näkökul-

masta, esim. henkisen väkivallan esiintyminen tai sen puheeksi ottaminen varhaiskasvatuksessa. Jos tutkittava aihe olisi ollut rajatumpi ja tiiviimpi, siitä olisi voitu saada laajempia ja yksityiskohtaisempia tuloksia. Kuten Sarajärvi ja Tuomi (2018) toteavat, aihe on tärkeää rajata, jotta siitä saadaan mahdollisimman paljon tietoa irti (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.1).

Kyselylomakkeen kysymysten asettelu olisi voinut olla selkeämpi. Kuten kysymyksessä puheeksi ottamisesta esihenkilön tai viranomaisen kanssa huomattiin, voitiin kysymykseen vastata, vaikka huolta lähisuhdeväkivallasta ei olisi ollutkaan. Jos tekisin tutkimuksen uudelleen, muotoilisin kysymyksen seuraavasti: *”Jos sinulla on herännyt huoli lähisuhdeväkivallasta, oletko ottanut sen puheeksi esihenkilön tai viranomaisen kanssa?”* Edellä mainitun kysymyksen kohdalla olisi ollut aiheellista, että viranomaisen ja esihenkilön kanssa puheeksi ottamista olisi tarkasteltu erikseen. Olisi ollut myös tärkeää kysyä täsmentävämmiin *”Oletko ottanut huolen puheeksi lastensuojelun viranomaisen kanssa?”* tai *”Oletko tehnyt huolestasi lastensuojeluilmoitusta?”*. Tällä tavoin saataisiin realistisempi käsitys siitä, kuinka yleistä lastensuojeluilmoitusten tekeminen varhaiskasvatuksessa on silloin kun huoli herää.

Jatkossa voidaan myös pohtia, olisiko tällaista aihetta tarpeen tutkia muun kuin kyselylomakkeen keinoin. Joitakin avoimien kysymysten vastauksia oli haastavaa tulkita tai vastaukset olivat melko lyhyitä, joten esimerkiksi kasvokkain tai puhelimitse haastatteleamalla vastauksia olisi mahdollista täydentää ja saada kokonaisvaltaisempi kuva. Lomakekyselyssä vastaukset saattavat jäädä suppeiksi, jos esimerkiksi tutkittavalla henkilöllä ei ole entuudestaan kokemusta tai tietämystä tutkittavasta aiheesta. On myös huomioitava, että joillekin vastaajille kirjallinen ilmaisu voi olla vaikeaa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.1.)

Voi olla, että kasvokkain haastattelu olisi myös tutkittavalle henkilölle mieluisampi vaihtoehto, sillä tekstin muotoon vastauksia voi olla vaikeaa mahduttaa, jos aiheeseen liittyy paljon ajatuksia. Sarajärvi ja Tuomi (2018) huomauttavat, että lomakehaastattelu ei ole välttämättä paras vaihtoehto toteutettaessa laadullista tutkimusta (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.1.1). Toisaalta tutkimukseen osallistuvien henkilöiden anonymiteetti saattoi näytellä tärkeää roolia tutkimuksessa, jossa käsiteltiin melko arkaa ja vaikeaa aihetta. Osa vastaajista kertoi rehellisesti,

etteivät ottaneet huolta lähisuhdeväkivallasta puheeksi esim. viranomaisen kanssa, vaikka ilmoitusvelvollisuus niin vaatisi. Voi olla, että tämä tieto olisi jäänyt tutkimuksessa saamatta, ellei kysymyksiin olisi ollut mahdollista vastata nimettömästi.

Kyselylomakkeen lopuksi varhaiskasvattajat saivat antaa tutkimuksesta vapaa-
muotoista palautetta, kuten aiemmin tässä luvussa esittelin kysymykseen väki-
vallan muodoista liittynyttä palautetta. Palautteista kävi ilmi, että aihe koettiin vas-
taajien keskuudessa tärkeäksi.

”Tärkeä, vaikea aihe. Ohjeistusten tarkennus olisi paikallaan!”

*”Aiheesi on tärkeä ja koen, että varhaiskasvatuksessa ei tuoda tar-
peeksi ilmi lähisuhdeväkivaltaan liittyviä seikkoja.”*

*”Aiheeseen kiinnitetään aivan liian vähän huomiota ja vakalaisilla on
liian korkea kynnyksensä ottaa esille/ kysellä vanhemmilta jos epäilyjä he-
rää”*

”Kiitos tärkeästä aiheesta!”

Vaikka palauteosiota tai sen sisältöä ei tässä opinnäytetyössä analysoida tutki-
mustuloksena, antaa se kuitenkin viitteitä aiheen tärkeyteen ja tarpeellisuuteen
liittyen, sekä siihen, että lähisuhdeväkivallan teemaa ja puheeksi ottamista tulee
jatkossakin kehittää ja tutkia varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä. Oma
kantani mukailee sitä mitä varhaiskasvattajat toivat myös tutkimuksessa esille;
aiheesta tulisi saada enemmän tietoa, koulutusta ja selkeitä toimintaohjeita. Mitä
enemmän lähisuhdeväkivallasta puhutaan, sitä paremmin siihen voidaan ottaa
kantaa, eikä puheeksi ottamista tarvitsisi pelätä. Yhteiskunnallisella tasolla olisi
päästävä pois siitä ajatuksesta, että lähisuhdeväkivalta olisi perheiden yksityis-
asia, johon ei sopisi puuttua.

LÄHTEET

Council of Europe 2011. Istanbul: Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. 3–30. <https://rm.coe.int/1680462532>

Eriksson, E. & Arnkil T. 2009. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Op-paita 60. Stakes.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., & Sinivuori, E. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Kainulainen, H. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Karhuvaara, M., Kaitue, S., & Ruuhilahti, S. 2013. Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. THL:n opas. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Koivula, T., Mäkelä, J., & Svetloff M. 2022. Lapset turvakodissa. Turvakotipalveluissa lasten kanssa tehtävän työn laatusuositukset. Verkkojulkaisu. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 3–36. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-921-4>

Korva-Perämäki, M. 2016. Onko Suomi väkivaltainen maa? Rikosuhripäivystys. Riku-lehti 1/2016, 13. Verkkojulkaisu. Viitattu 3.4.2022 https://www.riku.fi/content/uploads/su_file/1722__RIKU-1_2016_netti.pdf

Laadullinen tutkimus. 2015. Koppa. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 9.9.2021. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma – mallilomake ja ohjeistus n.d. Opetushallitus. Verkkosivu. Viitattu 12.12.2022. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lapsen-varhaiskasvatussuunnitelma-mallilomake-ja-ohjeistus>

Lastensuojeluilmoitus 2023. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkosivu. Viitattu 10.4.2023. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>

Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus n.d. Minilex. Verkkosivu. Viitattu 14.3.2023. <https://www.minilex.fi/a/lastensuojelulain-ilmoitusvelvollisuus>

Lastensuojelulaki 2007/417. Viitattu 30.1.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun tarpeen selvittäminen 2023. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkosivu. Viitattu: 10.4.2023. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojelun-tarpeen-selvittaminen>

Leinonen, R. 2018 Sisällönanalyysi. Verkkosivu. Viitattu. 10.11.2022. <https://spoken.fi/sisallonanalyysi/>

Mielenterveyden keskusliitto n.d. Väkivaltaa ei pidä sietää. Verkkosivu. Viitattu 1.11.2023. <https://www.mtkl.fi/mika-askarruttaa/vakivalta/>

Mieli Ry. 2021. Väkivalta satuttaa. Viitattu 9.9.2021 <https://mieli.fi/vaikea-elamantilanne/vakivalta/vakivalta-satuttaa/>

Mitä on varhaiskasvatus n.d. Opetushallitus. Verkkosivu. Viitattu 13.12.2022. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Naisten linja n.d. Väkivallan syklisyys ja muodot. Verkkosivu. Viitattu 3.4.2022. <https://naistenlinja.fi/vakivallan-syklisyys-ja-muodot/>

Oranen, M. & Keränen E. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Pietiläinen, M., Keski-Petäjä, M., Lipasti, L., & Attila, H. 2022. Parisuhdeväkivallan kokemukset yleisiä Suomessa. Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimuksen ennakkotuloksia. Tietokeskus. 4–21. Viitattu 11.1.2023. https://www.stat.fi/static/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_temasivu/parisuhdevakivallan_kokemukset_yleisia_suomessa.pdf

Ruuhonen, M. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Siukola, R. 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Strauss, M. 2009. Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Suokas-Cuncliffe, A. 2006. Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. E-kirja. Tammi.

Varhaiskasvatuksen tietovaranto Varda 2021. Varhaiskasvatuksessa olevat lapset. Opetushallinnon tilastopalvelu. 1–3. <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrljoiYWQ3ZTQ4ZDQtMWJjZS00YTlzMkY2QWtMWNkNjgxZTM5MzZM2liwidCI6IjlkxMDczODIkLTQ0YjgtNDcxNi05ZGEyLWw0ZTNhY2YwMzBkYiIsImMiOiJh9>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Opetushallitus. Verkkojulkaisu. 7–71.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Väkivallan muodot 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkosivu. Viitattu 17.12.2022. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot>

Väkivallan puheeksi ottaminen 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkosivu. Viitattu 15.2.2023. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivaltaan-puuttuminen/vakivallan-puheeksi-ottaminen>

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen varhaiskasvatuksessa

Hei! Olen Riitu Kivinen, ja opiskelen Tampereen ammattikorkeakoulussa sosionomiksi, sekä varhaiskasvatuksen opettajaksi. Teetän kyselyä varhaiskasvattajille opinnäytetyötäni varten, jossa tutkin lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, miten varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee mahdollisen perheissä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisen. Selvityksen avulla voidaan myöhemmin puolestaan vahvistaa jo ennestään hyväksi havaittuja toimintatapoja, tai lisätä välineitä puheeksi ottamisen tueksi.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista, ja vastaaminen tapahtuu nimettömänä. Valmistuneesta tutkimuksesta ei ole pääteltävissä vastaajien tunnistetietoja. Vastauslomakkeet käsitellään luottamuksellisesti, ja tuhoaan asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua. Valmis opinnäytetyö on myöhemmin luettavissa Theseus -alustalla. Kyselyssä on sekä suljettuja, että avoimia kysymyksiä. Kyselyyn vastaaminen vie n. 5-10 minuuttia. Kysymykset on pyritty muotoilemaan niin, että niihin on mahdollista vastata ilman aiempaa kokemusta lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta/kohtaamisesta varhaiskasvatuksen työympäristöissä.

Mikäli tutkimuksesta tai lomakkeesta herää kysyttävää/palautetta, voi minuun ottaa yhteyttä sähköpostitse riitu.kivinen@tuni.fi

Kiitos osallistumisestasi!

1. Oletko kohdannut työssäsi perheitä, joissa tiedät tai epäilet tapahtuneen/tapahtuvan lähisuhdeväkivaltaa?

- Kyllä
- Ei
- En ole varma

2. Jos vastasit kyllä, onko väkivalta kohdistunut

- Aikuisen
- Lapseen
- Molempiin
- En osaa sanoa

3. Oletko ottanut huolen lähisuhdeväkivallasta puheeksi asiakasperheen kanssa?

Kyllä

En

4. Oletko ottanut huolen lähisuhdeväkivallasta puheeksi jonkun muun kanssa, esim. esihenkilön tai viranomaisen?

Kyllä

En

5. Jos kyllä, kenen?

Kirjoita vastaus

6. Oletko kokenut/kokisitko lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisen asiakasperheen kanssa haastavana? Miksi?

Kirjoita vastaus

7. Miten olet ottanut/ottaisit asian puheeksi?

Kirjoita vastaus

8. Millaista tukea tarvitsisit puheeksi ottamiseen?

Kirjoita vastaus

9. Koetko saavasi riittävästi tietoa puheeksi ottamisen käytännöistä?

Kyllä

En

En osaa sanoa

10. Koetko saavasi riittävästi tietoa lähisuhdeväkivallasta?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

11. Miten koet tunnistavasi lähisuhdeväkivallan muotoja?

- Tunnistan kaikki
- Tunnistan suurimman osan
- Tunnistan jonkin verran
- Tunnistan vähän
- En tunnista ollenkaan

12. Mitä muuta haluaisit vielä sanoa kyselyyn liittyen?

Kirjoita vastaus